Raad voor
Strafrechtstoepassing
en Jeugdbescherming

3 november 2021

Risicotaxatie in de strafrechtstoepassing

Praktische, ethische en rechtspositionele aspecten belicht

Inhoud

Samenvatting **3**

Afkortingenlijst **7**

1 Inleiding **8**
1.1 Aanleiding 8
1.2 Doel en vraagstelling 9
1.3 Verantwoording totstandkoming van dit advies 10

2 Risicotaxatie bij beslissingen in strafrechtspleging en -toepassing **13**

3 Aandachtspunten en ethische vraagstukken **15**
3.1 Aandachtspunten bij toepassing in de praktijk 15
3.2 Ethische vraagstukken 19

4 Rechtspositionele aspecten **22**
4.1 De inzet van risicotaxatie 22
4.2 Het resultaat van risicotaxatie 22
4.3 Rechtspositie bij professioneel handelen 23
4.4 Rechtspositie bij beslissingen waarbij risicotaxatie plaatsvindt 24

5 Tot slot **27**
5.1 Belangrijkste bevindingen en conclusie 27
5.2 Aanbevelingen 30

Geraadpleegde stukken **31**
Literatuur 31
Regelgeving / beleidsstukken 34
Jurisprudentie 35

Bijlage 1 Lijst van geraadpleegde deskundigen **36**

Bijlage 2 Enkele termen en begrippen toegelicht **39**

Bijlage 3 Enkele methodologische aspecten toegelicht **40**

Bijlage 4 Risicotaxatie bij beslissingen in strafrechtspleging en -toepassing **42**

Samenvatting

In de strafrechtstoepassing wordt met het oog op de veiligheid van de samenleving rekening gehouden met het recidiverisico van justitiabelen bij het nemen van beslissingen over bijvoorbeeld (over)plaatsing of verlof. Hiertoe worden risico's op recidive getaxeerd. In de forensische psychiatrie is de afgelopen decennia veel geïnvesteerd in de professionalisering van risicotaxatie en de ontwikkeling en implementatie van instrumenten. Van recenter datum is de toepassing van risicotaxatie-instrumenten in het jeugdveld en het gevangeniswezen. Eveneens van recenter datum is de verbreding van risicotaxatie ten behoeve van de voorspelling van het recidiverisico naar het beoordelen (en registreren) van andere vormen van (ongewenst) gedrag, bijvoorbeeld het gebruik van verdovende middelen tijdens detentie.

De maatschappelijke verwachtingen van risicotaxatie zijn hooggespannen, maar het voorspellen van gedrag is gecompliceerd en de beslissingen die mede op risicotaxatie worden gebaseerd kunnen zwaarwegende gevolgen hebben voor justitiabele en maatschappij. De professionalisering van risicotaxatie en de inzet van instrumenten in de strafrechtstoepassing bieden mogelijkheden en kansen maar tegelijkertijd zitten er haken en ogen aan. De Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: RSJ) vindt het van groot belang deze haken en ogen onder de aandacht te brengen van beleidsmakers, 'beslissers' en 'gebruikers', met name nu risicotaxatie zo'n hoge vlucht neemt. Daarmee is het doel van dit advies agenderend: de RSJ wil de aandacht met name richten op methodologische beperkingen, aandachtspunten van praktische aard, ethische vraagstukken en rechtspositionele aspecten.

Toepassing in de praktijk
Een (digitale) rondgang door de praktijk die de RSJ voor dit advies heeft gemaakt, laat zien dat risicotaxatie brede toepassing vindt in de strafrechtspleging en -toepassing, in verschillende vormen, op verschillende momenten in het strafrechtelijk proces en bij tal van uiteenlopende beslissingen.

Methodologische beperkingen
In de praktijk kent risicotaxatie beperkingen van methodologische aard. Zo geven risicotaxatie-instrumenten doorgaans geen goede inschatting van de recidivekans op individueel niveau. Bovendien is niet altijd duidelijk of met risicotaxatie-instrumenten wel het juiste risico wordt gemeten.

Aandachtspunten van praktische aard

- Vertaling van risicotaxatie naar beslissing

In de praktijk voeren verschillende professionals risicotaxaties uit, onder meer pro Justitia-rapporteurs, reclasseringswerkers en jeugdprofessionals. Zij voeren de

risicotaxatie uit en informeren hierover een beslisser, bijvoorbeeld een rechter of selectiefunctionaris. De eerste groep is veelal gedragskundig opgeleid en de tweede groep overwegend juridisch. Vanwege de verschillen in achtergrond en expertise is de 'vertaling' van de uitkomsten van risicotaxaties een punt van aandacht. Die vertaling van informatie uit gedragskundige risicotaxatierapporten naar een beslissing is namelijk niet altijd even makkelijk. De rechter en officier van justitie hebben bij het lezen van risicotaxatie-rapporten vaak onvoldoende in beeld om welke reden voor een bepaald (type) instrument is gekozen en hoe de conclusies tot stand zijn gekomen. Sommigen vinden de toelichting bij de conclusies te summier.

- Informatie uit penitentiair dossier

Het penitentiair dossier bevat veel informatie over een gedetineerde. Deze informatie is opgesteld en verzameld met het oog op verschillende doelen, zoals bijvoorbeeld verlof. Deze informatie wordt soms op een later moment, bij een andere beslissing, (her)gebruikt, terwijl de informatie niet voor dat doel is verzameld of opgesteld. Een gedetineerde blijft op die manier (mogelijk negatieve) consequenties ondervinden van informatie uit het verleden.

Ethische vraagstukken

- Het zekere voor het onzekere

In berichtgeving in de media over de forensische zorg lijkt de nadruk over het algemeen te liggen op incidenten en recidive. Er is tegelijkertijd weinig aandacht voor de wijze waarop deze sector een bijdrage levert aan de veiligheid van de maatschappij. Dit heeft zijn weerslag op klinieken, PI's en justitiële jeugdinrichtingen. Het personeel werkt hier onder druk, met een zekere angst om 'fouten' te maken, en wordt op incidenten in toenemende mate persoonlijk afgerekend. Om die reden kan er sprake zijn van een 'indekcultuur'. Een dergelijke cultuur kan ertoe leiden dat zowel adviezen als de uiteindelijke beslissing aan de 'veilige kant' worden opgesteld. Dit kan dan bijvoorbeeld betekenen dat tbs-gestelden minder snel uitstromen en gedetineerden worden beperkt in hun verlofmogelijkheden, zonder dat dit noodzakelijk was geweest. De keerzijde hiervan is dat de resocialisatie van justitiabelen in het gedrang komt en bovendien de maatschappij onnodig kosten maakt door justitiabelen langer in te sluiten dan nodig is.

- Risicotaxatie strikt volgen?

De maatschappelijke nadruk op veiligheid die uit het voorgaande punt naar voren komt, kan bewerkstelligen dat gedragskundigen zich bij een beoordeling van de risico's strikt houden aan de uitkomsten van het gehanteerde instrument, ondanks de beperkingen daarvan. Bij een eventueel incident kunnen de gedragskundigen om zich te verantwoorden, teruggrijpen op het instrument. In een situatie met minder nadruk op maatschappelijke veiligheid zou misschien een wat ruimere interpretatie aan de uitkomsten gegeven worden, meer rekening houdend met de persoon van de justitiabele.

- Statische risicofactoren

Een ander ethisch vraagstuk betreft justitiabelen die hoog scoren op statische risicofactoren (bijvoorbeeld het aantal eerdere veroordelingen of een voorgeschiedenis van antisociaal gedrag). Statische factoren kunnen niet ongedaan gemaakt worden, waardoor het risico bestaat dat desbetreffende personen blijvend negatief worden beoordeeld. Dit is problematisch als het factoren betreft waarop de betrokkenen geen invloed hebben (gehad). Als deze risicofactoren nog steeds een directe relatie hebben met het recidivegevaar, is het meewegen van deze factoren in de risico-inschatting uiteraard wél van belang.

Rechtspositionele aspecten

Een risicotaxatierapport kan tot stand komen zonder dat de betrokkene hiervan op de hoogte is. De betrokkene wordt vaak wel geïnformeerd over de inhoud van een risicotaxatierapport, maar dat gebeurt niet altijd.
De RSJ is van oordeel dat de betrokkene zowel geïnformeerd dient te worden over het feit dat risicotaxatie wordt toegepast, als over de inhoud van het risicotaxatierapport.

Een risicotaxatierapport heeft op zichzelf geen rechtsgevolgen. Op het moment dat mede op basis van het risicotaxatierapport een beslissing wordt genomen, heeft die beslissing wél rechtsgevolgen voor de betrokkene. De beslisser zal het risicotaxatierapport in de beoordeling van de zaak veelal als een gegeven zien en de betrokkene gaat het in de meeste gevallen niet om het risicotaxatierapport maar om het rechtsgevolg. Daar bestaan verschillende rechtsingangen voor, zoals beklag bij de commissie van toezicht en beroep bij de beroepscommissie van de RSJ. Wanneer het de betrokkene daarentegen wél gaat om (de inhoud of de totstandkoming van) het risicotaxatierapport, bestaan er aparte klachtmogelijkheden waarbij puur wordt gekeken naar het handelen van de professional die de risicotaxatie uitvoert.

Conclusie

Het geheel overziend blijkt risicotaxatie een zeer complexe aangelegenheid te zijn die voor de strafrechtstoepassing veel mogelijkheden en aanknopingspunten biedt ter ondersteuning van het nemen van beslissingen. Aan risicotaxatie zitten echter ook haken en ogen en om die reden moet risicotaxatie verantwoord, kritisch, terughoudend en met de uiterste zorgvuldigheid worden toegepast, met name omdat de beslissingen die mede op grond hiervan worden genomen een grote impact kunnen hebben op de betrokken justitiabelen en de veiligheid van de maatschappij.

Aanbevelingen

Het advies wordt afgesloten met de volgende aanbevelingen.

1. Zorg dat alle (relevante) actoren in de strafrechtstoepassing beschikken over voldoende kennis en opleiding om de uitkomsten van risicotaxatie en de daaraan verbonden beperkingen te doorgronden, op waarde te schatten en op een

verantwoorde manier te kunnen gebruiken. Denk hierbij aan training en bijscholing voor professionals waarin aandacht is voor de beperkingen van risicotaxatie-instrumenten en communicatie over de resultaten.

2. Betracht zorgvuldigheid bij het beoordelen van toekomstige risico's op basis van statische risicofactoren waarvan niet bekend is of deze in (oorzakelijke) relatie staan tot het te voorspellen gedrag, in het bijzonder wanneer justitiabelen zelf geen invloed op deze factoren hebben (gehad). Bekijk per casus in hoeverre het opportuun is om bedoelde risicofactoren mee te wegen.

3. Informeer de justitiabele dat een risicotaxatie kan plaatsvinden dan wel heeft plaatsgevonden, ook wanneer de risicotaxatie wordt of is opgemaakt zonder medewerking van de justitiabele. Informeer de justitiabele tevens over de doelen waarvoor de taxatie wordt gebruikt.

4. Informeer de justitiabele over de inhoud van een risicotaxatie-rapport en bespreek dit met hem, zoals al op veel plaatsen in de praktijk gebruikelijk is.
   Neem de zienswijze van de justitiabele zelf in het risicotaxatie-rapport op, zoals (eveneens) al op veel plaatsen in de praktijk gebruikelijk is, zodat de beslisser hiervan op de hoogte is en dit eventueel mee kan wegen in zijn besluitvorming.

5. Zorg dat er een rechtsmiddel open staat voor alle beslissingen die mede op basis van risicotaxatie worden genomen, tenzij daarmee een behandelrelatie onnodig wordt gejuridiseerd.

Afkortingenlijst

AVI	Adviescollege voorwaardelijke invrijheidstelling
AVT	Adviescollege verloftoetsing Tbs
Bjj	Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen
Bvt	Beginselenwet verpleging tbs-gestelden
CVv.i.	Centrale voorziening voorwaardelijke invrijheidstelling
DIZ	Divisie Individuele Zaken
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
EFP	Expertisecentrum forensische psychiatrie
FPC	Forensisch Psychiatrisch Centrum
GKO	Gestructureerd Klinisch Oordeel *(risicotaxatie-instrument)*
HCR	Historical, Clinical and Risk Management *(risicotaxatie-instrument)*
HKT	Historisch, Klinisch, Toekomst *(risicotaxatie-instrument)*
IGJ	Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
IJenV	Inspectie van Justitie en Veiligheid
LAP	Landelijke Adviescommissie Plaatsing Langdurige Forensisch Psychiatrische Zorg
LIJ	Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen
NIFP	Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie
NRGD	Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen
NVVP	Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie
OM	Openbaar Ministerie
OxRec	Oxford Risk of Recidivism tool
OVV	Onderzoeksraad voor Veiligheid
Pbw	Penitentiaire beginselenwet
PCL-R	Psychopathy Checklist-Revised
PI	Penitentiaire Inrichting
PPC	Penitentiair Psychiatrisch Centrum
RISC	Recidive inschattingsschalen
Ritax	Risicotaxatie *(risicotaxatie-instrument)*
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
SAPROF	Structured Assessment of Protective Factors for violence risk *(risicotaxatie-instrument)*
SKJ	Stichting Kwaliteitsregister Jeugd
Tbs	Terbeschikkingstelling
VERA	Violent Extremist Risk Assessment *(risicotaxatie-instrument)*
v.i.	voorwaardelijke invrijheidstelling

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In de strafrechtstoepassing wordt met het oog op de veiligheid van de samenleving rekening gehouden met het recidiverisico van justitiabelen wanneer het gaat om beslissingen over onder andere verlof, verlenging van een tbs-maatregel[1] of (over)plaatsing.[2] Daartoe wordt een inschatting gemaakt van de mogelijkheid dat een justitiabele in de toekomst bepaald gedrag (recidive) zal laten zien. Dit wordt ook wel aangeduid als het taxeren van risico's of - in één woord - risicotaxatie.
In de forensische psychiatrie is inmiddels al enkele decennia ervaring opgedaan met risicotaxatie.[3] Om de kwaliteit van risicotaxatie te verbeteren is in deze sector veel geïnvesteerd in de professionalisering van risicotaxatie en de ontwikkeling en implementatie van veel instrumenten. Nieuw is dat de toepassing van risicotaxatie-instrumenten ook steeds meer plaatsvindt in het jeugdveld en het gevangeniswezen.[4] Eveneens nieuw is dat risicotaxatie zich heeft verbreed van de voorspelling van het recidiverisico naar het beoordelen (en registreren) van andere vormen van (ongewenst) gedrag, bijvoorbeeld het gebruik van verdovende middelen tijdens detentie of het laten zien van niet-coöperatief gedrag tijdens de arbeid in detentie.[5]

Directe aanleiding

Deze twee ontwikkelingen – de uitbreiding naar andere sectoren en de verbreding naar de taxatie van ander gedrag – vormen de directe aanleiding voor de Afdeling advisering van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: de RSJ) om bij dit onderwerp stil te staan. De maatschappelijke verwachtingen van

---

1 Terbeschikkingstelling.
2 De Vogel, Bosker & Van den Broek *Proces* 2019 (98) 6, p. 421; RSJ *Visie op de sanctietoepassing* 2016, p. 11.
3 Risicotaxaties met behulp van instrumenten werden in de forensische poliklinieken begin 2000 incidenteel verricht en vanaf 2008 structureel. Zie: Horn, Eisenberg & Uzieblo 2016; De Vogel e.a. 2012.
4 Tot 2008 was in Nederland geen gevalideerd instrument beschikbaar waarmee het algemene recidiverisico kon worden ingeschat bij jeugdigen in verschillende fasen in de strafrechtketen. Daarom is het Ministerie van Justitie en Veiligheid gestart met de ontwikkeling van een nieuw instrumentarium voor de jeugdstrafrechtketen: het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrecht-keten (LIJ). Dit instrument kwam beschikbaar in 2011 en wordt nu gebruikt; Zie: Van der Put e.a. 2011. In de jeugdhulp is het gebruik van instrumenten later in ontwikkeling gekomen. In 2015 constateerden de Inspecties nog dat risicotaxatie-instrumenten ontbraken bij het werk van de wijkteams. Zie: Samenwerkend Toezicht Jeugd 2015, p. 7. In 2017 constateerden de Inspecties dat deze instrumenten wel beschikbaar waren gekomen voor de wijkteams, maar niet of pas laat werden gebruikt. Zie: Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd 2017, p. 11. In het gevangeniswezen neemt risicotaxatie de laatste jaren een vlucht, onder meer met de ontwikkeling van de Risicoscreener Geweld, en de toepassing van risicotaxatie bij uitplaatsing op grond van artikel 15 lid 5 Penitentiaire beginselenwet (Pbw) en artikel 43 lid 3 Pbw, zie: *Kamerstukken II* 2020/21, 29279, nr. 655, p. 6; *Kamerstukken II* 2018-19, 33628, nr. 44, p. 4.
5 Dit zijn voorbeelden van gedragingen van gedetineerden waar op gelet wordt bij het toekennen van bepaalde privileges in het stelsel van promoveren en degraderen in het gevangeniswezen; Zie: *Kamerstukken II* 2011/12, 29270, nr. 61.

risicotaxatie zijn hooggespannen,[6] maar het voorspellen en beoordelen van gedrag - en het taxeren van risico's in het bijzonder - is gecompliceerd.[7] De mede hierop gebaseerde beslissingen kunnen een grote impact hebben op de betreffende justitiabelen en de veiligheid van de maatschappij. Gegeven het toenemende gebruik van risicotaxatie in de strafrechtstoepassing, de complexiteit hiervan én de hooggespannen maatschappelijke verwachtingen vindt de RSJ het van belang de aandacht te vestigen op de beperkingen van risicotaxatie en de praktische, ethische en rechtspositionele aspecten hiervan te belichten.

1.2 Doel en vraagstelling

Doel

De RSJ beoogt met dit advies bij te dragen aan een verantwoord, kritisch, terughoudend en zorgvuldig gebruik van risicotaxatie in de strafrechtstoepassing. De professionalisering van risicotaxatie en de inzet van instrumenten in de strafrechtstoepassing bieden mogelijkheden en kansen maar tegelijkertijd zitten er haken en ogen aan. Nu de toepassing van risicotaxatie zo'n hoge vlucht neemt en aangezien de gevolgen van de hierop gebaseerde beslissingen zwaarwegend kunnen zijn, vindt de RSJ het van groot belang deze haken en ogen onder de aandacht te brengen van beleidsmakers van het ministerie van Justitie en Veiligheid en van 'beslissers' (onder andere rechters, selectiefunctionarissen) en 'gebruikers' (onder andere gedragsdeskundigen, reclasseringswerkers). Daarmee is het doel van dit advies agenderend: de RSJ wil de aandacht met name richten op methodologische beperkingen, aandachtspunten van praktische aard, ethische vraagstukken en rechtspositionele aspecten.

Vraagstelling

De centrale vraag van dit advies luidt:
Hoe vindt risicotaxatie plaats ten behoeve van beslissingen in de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen en wat zijn hiervan de ethische en rechtspositionele implicaties?

De centrale vraag is toegespitst op de strafrechtstoepassing, dat wil zeggen de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen. Risicotaxatie met het oog op de strafoplegging blijft in principe buiten beschouwing. Dit is in lijn met de taakopdracht van de RSJ.[8] Tijdens de voorbereiding en materiaalverzameling voor dit advies bleek

---

6 Dit blijkt bijvoorbeeld uit de beleidsreactie op de onderzoeken van de Onderzoeksraad voor Veiligheid, de Inspectie van Justitie en Veiligheid en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd naar aanleiding van de casus Michael P. De Minister zet in zijn beleidsreactie op deze rapporten uiteen welke maatregelen zijn genomen naar aanleiding van de casus Michael P. Risicotaxatie krijgt in die plannen een veel sterkere rol bij het verlenen van vrijheden aan veroordeelden van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven; *Kamerstukken II* 2018/19, 33628, nr. 44, p. 3-6. Zie ook: Ligthart e.a. *NJB* 2020/8.

7 Onderzoek toont aan dat het menselijk oordeelsvermogen lijdt aan vertekeningen, zie: Kahneman e.a. 1982.

8 Dit is vastgelegd in de Instellingswet RSJ: "De Afdeling advisering adviseert Onze Minister desgevraagd of uit eigen beweging over de toepassing en uitvoering van beleid en regelgeving op het terrein van de strafrechtstoepassing en omtrent jeugdigen, mede in het licht van de

het voor een goed begrip van sommige aspecten van risicotaxatie echter verhelderend om de blik ook te richten op risicotaxatie in de opleggingsfase. Bovendien kan de risicotaxatie ten tijde van de oplegging van een straf of maatregel belangrijke consequenties hebben voor de tenuitvoerlegging. Dit betekent dat in dit advies de aandacht primair uitgaat naar risicotaxatie in de strafrechtstoepassing, waarbij af en toe een uitstapje naar de opleggingsfase wordt gemaakt.

De centrale vraagstelling is uitgewerkt in de volgende deelvragen.

1. Hoe worden risico's getaxeerd in de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen?
   a. Met welk doel worden risico's getaxeerd?
   b. Bij welke beslissingen in de strafrechtstoepassing worden risico's getaxeerd in de domeinen jeugd, forensische zorg, gevangeniswezen en reclassering?

2. a. Hoe wordt aan risicotaxatie in de praktijk invulling gegeven?
   b. Welke ethische vraagstukken zijn verbonden aan risicotaxatie?

3. Wat betekent risicotaxatie voor justitiabelen in rechtspositioneel opzicht?
   a. Welke invloed heeft de justitiabele op de uitkomsten van een risicotaxatie?
   b. Is er een rechtsmiddel met betrekking tot de uitkomsten van risicotaxatie?

1.3 Verantwoording totstandkoming van dit advies

Bronnen

In dit adviestraject zijn de volgende bronnen geraadpleegd.

- Er is literatuur bestudeerd, te weten: wetenschappelijke artikelen, onderzoeksrapporten, beleidsdocumenten, handleidingen en richtlijnen voor risicotaxatie van verschillende beroepsgroepen en wet- en regelgeving.
- Er zijn gesprekken gevoerd met ongeveer 45 deskundigen die uit hoofde van hun functie beschikken over kennis en ervaring op het terrein van risicotaxatie, onder wie rechters, psychiaters, reclasseringswerkers, onderzoekers en selectiefunctionarissen. Sommige van deze gesprekken waren rondetafelbijeenkomsten met circa vijf deelnemers; in andere bijeenkomsten werd met één of twee personen gesproken. De gesprekken hadden de vorm van open interviews aan de hand van thema's en concrete vragen. De rondetafelbijeenkomsten hadden het karakter van een groepsdiscussie die aan de hand van enkele thema's werd gevoerd. De thema's en vragen waren per keer afgestemd op de desbetreffende gespreksdeelnemers. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de gesprekspartners.

Nota bene

Met dit advies wordt niet beoogd een volledig en uitputtend overzicht van alle beslissingen, processen en instrumenten op het gebied van risicotaxatie in de

---

overige werkzaamheden hem bij of krachtens de wet opgedragen", Artikel 24 Instellingswet Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming.

strafrechtstoepassing te geven. Evenmin wordt beoogd een systematisch overzicht te geven van onderzoek naar de kwaliteitsaspecten van afzonderlijke instrumenten voor risicotaxatie.

Toelichting van enkele termen en begrippen

Op het gebied van risicotaxatie worden termen en begrippen gehanteerd die niet voor iedereen dezelfde betekenis hebben. Om misverstanden te voorkomen is in dit kader voor een aantal belangrijke termen en begrippen omschreven wat de RSJ daar in dit advies onder verstaat (onderstreepte termen worden apart omschreven). Dit overzicht wordt voortgezet in bijlage 2. In bijlage 3 komen daarnaast enkele begrippen van methodologische aard aan de orde.

– risicotaxatie

Doorgaans wordt met het begrip risicotaxatie gedoeld op het inschatten van de kans op recidive.[9] Tot in de jaren negentig van de vorige eeuw bestond risicotaxatie enkel in de vorm van het klinisch oordeel[10] van een beoordelaar. Tegenwoordig gebeurt dit mede met behulp van risicotaxatie-instrumenten. Deze instrumenten geven een beeld van het recidiverisico aan de hand van scores op risicofactoren en (soms ook) beschermende factoren.
De RSJ sluit in dit advies bij deze omschrijving aan maar hanteert een wat ruimere betekenis. De RSJ rekent onder risicotaxatie naast de inschatting van het recidiverisico ook andere vormen van inschatting en beoordeling van gedrag; denk bijvoorbeeld aan de gedragsbeoordeling die in het gevangeniswezen wordt gebruikt bij beslissingen over het promoveren en degraderen van gedetineerden,[11] of aan de screening van gedetineerden bij instroom in een inrichting op het risico dat zij gewelddadig gedrag zullen laten zien.[12]

– klinisch oordeel

Dit is de oudste vorm van risicotaxatie.[13] Een beoordelaar komt op grond van zijn persoonlijke beeld van de cliënt, in combinatie met ervaring en intuïtie tot een oordeel over het recidivegevaar.[14] Deze taxatie is ook bekend als het ongestructureerd klinisch oordeel[15] of als de klinische inschatting.[16]

9 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019 p. 43; NVVP Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken 2012, p. 5.
10 Harte 2020, p. 215.
11 Zie: *Kamerstukken II* 2011/12, 29270, nr. 61.
12 Dit betreft de Risicoscreener Geweld; zie: *Kamerstukken II* 2020/21, 29279, nr. 655, p. 6.
13 Van Spaendonck 2021, p. 181.
14 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 45.
15 Zie bijvoorbeeld EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 45.
16 Zie bijvoorbeeld NVVP Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken 2012, p. 67.

– risicotaxatie-instrumenten

Deze term wordt gehanteerd voor instrumenten die gebruikt worden om tot een risicotaxatie te komen. De instrumenten zijn gebaseerd op statistische samenhangen tussen factoren (eigenschappen, kenmerken en achtergronden) en de kans op recidive, en niet op oorzakelijke verbanden. Met risicotaxatie-instrumenten wordt een beeld verkregen van de mate waarin bij iemand sprake is van risicofactoren.[17] Er wordt onderscheid gemaakt tussen instrumenten voor actuariële risicotaxatie en voor klinisch gestructureerde risicotaxatie.[18]

– actuariële risicotaxatie

Bij een actuariële risicotaxatie vult een beoordelaar de vragen (items) van het risicotaxatie-instrument in, waarna het recidiverisico wordt bepaald met behulp van een algoritme.[19] Het algoritme berekent een gewogen totaalscore op factoren (al dan niet gecombineerde itemscores) waarvan de kans op samenhang met recidive uit empirisch onderzoek bekend is. Actuariële instrumenten omvatten veelal (een beperkt aantal) risicofactoren en de antwoordcategorieën zijn doorgaans zodanig eenduidig dat er weinig ruimte is voor subjectiviteit van de beoordelaar. Een andere aanduiding voor deze vorm van risicotaxatie is algoritmische risicotaxatie.[20]

– gestructureerd klinisch oordeel (GKO)

Een instrument voor een gestructureerd klinisch oordeel (GKO)[21] omvat doorgaans enkele 'domeinen' met daarin items die thematisch samenhangen zoals een historisch domein (met vooral statische factoren) en een klinisch domein (met vooral dynamische factoren). Het scoren van de items vraagt een uitgebreide bestudering van alle dossierinformatie. Na het scoren van alle items vormt de beoordelaar zich een eindoordeel over de kans op het te voorspellen gedrag. De beoordelaar bepaalt zelf hoe en in welke mate de verschillende factoren gewogen worden en is ook vrij om extra informatie in de besluitvorming mee te nemen. Anders dan bij actuariële instrumenten is er ruimte voor persoonlijke interpretatie en weging door de beoordelaar. Het is daarom van belang dat de risicotaxatie door meerdere mensen onafhankelijk van elkaar wordt uitgevoerd en dat de definitieve beoordeling plaatsvindt op basis van een consensusbespreking. Deze methode staat ook bekend onder de benaming gestructureerd professioneel oordeel.[22]

Dit overzicht wordt voortgezet in bijlage 2.

[17] EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 43.
[18] EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 45.
[19] EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 46; Blaauw, Bogaerts en Spreen *Expertise en recht* 2019/2, p. 72.
[20] Zie bijvoorbeeld Blaauw, Bogaerts en Spreen *Expertise en recht* 2019/2, p. 72.
[21] Blaauw, Bogaerts en Spreen *Expertise en recht* 2019/2, p. 72.
[22] De term 'gestructureerd professioneel oordeel' wordt gebezigd in het instrument RISC van de reclassering.

2 Risicotaxatie bij beslissingen in strafrechtspleging en -toepassing

Bij veel verschillende beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing speelt risicotaxatie een rol. Zo vinden er risico-inschattingen plaats bij de beslissing of de voorlopige hechtenis wordt voortgezet of geschorst. Risicotaxatie speelt ook een rol bij de oplegging van een straf of maatregel, zowel bij het bepalen van de soort straf of maatregel als de duur hiervan. Risicotaxatie vindt ook plaats ten behoeve van de tenuitvoerlegging van sancties, bijvoorbeeld voorafgaand aan een beslissing over (over)plaatsing, detentiefasering of verlof.[23]

Een aantal belangrijke momenten in de strafrechtspleging en -toepassing waarbij risicotaxatie een rol speelt, wordt toegelicht in bijlage 4. Daarmee wordt een uitgebreid maar niet compleet overzicht gegeven van belangrijke beslissingen waarbij risicotaxatie een rol speelt. Dit overzicht is tevens schematisch weergegeven in de volgende figuur.

[23] Moerings & Van Wingerden *Proces* 2007/6, p. 231.

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming

Beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing waarbij risicotaxatie een rol speelt

Vervolging & berechting

Voorbereiding inhoudelijke behandeling

- Politie
- Openbaar Ministerie
- (Jeugd)Reclassering
- Raad voor de Kinderbescherming
- NIFP*/pro Justitia rapporteurs

ADVIES

Beslissers

Rechter-commissaris | Raadkamer | Rechtszitting

Beslissingen vervolging en berechting

Inverzekeringstelling? Inbewaringstelling?

Voortzetten of schorsen van de voorlopige hechtenis?

Oplegging straf of maatregel?

Tenuitvoerlegging

Instellingen en inrichtingen

- Forensisch Psychiatrisch(e) Centrum, Kliniek of Afdeling
- Penitentiaire Inrichting
- Penitentiair Psychiatrisch Centrum
- Justitiële Jeugdinrichting
- Kleinschalige Voorziening Justitiële Jeugd

INFORMATIE

Adviserende instanties

- Politie
- Openbaar Ministerie**
- NIFP*/pro Justitia rapporteurs
- (Jeugd)reclassering
- Adviescollege Verloftoetsing tbs
- Landelijke Adviescommissie Plaatsing Langdurige Forensisch Psychiatrische Zorg

ADVIES

Beslissers

Directeur instelling/ inrichting | Minister voor Rechtsbescherming | Openbaar Ministerie | Rechter

Beslissingen tenuitvoerlegging

Promoveren/ degraderen?

Behandeltraject?

Plaatsing?

Detentiefasering?

Scholings- en trainingsprogramma?

Verlof?

Voorwaardelijke invrijheidstelling?

Verlenging tbs-maatregel?

Verlenging PIJ-maatregel?

*Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie

**Hieronder vallen: Centrale Voorziening voorwaardelijke invrijheidstelling en het Adviescollege Voorwaardelijke Invrijheidstelling.

3 Aandachtspunten en ethische vraagstukken

In het voorgaande hoofdstuk en bijlage 4 is inzichtelijk gemaakt dat risicotaxatie plaatsvindt bij een verscheidenheid aan beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing. In dit hoofdstuk komt een aantal aandachtspunten met betrekking tot de toepassing in de praktijk aan de orde en worden enkele ethische vraagstukken besproken die een rol kunnen spelen bij het gebruik van risicotaxatie(-instrumenten).

3.1 Aandachtspunten bij toepassing in de praktijk

Methodologische beperkingen

Een eerste aandachtspunt is van methodologische aard. In bijlage 3 van dit advies zijn enkele belangrijke methodologische begrippen toegelicht waar beperkingen uit voortvloeien voor de praktijk van risicotaxatie; op deze plaats wordt hier kort bij stil gestaan.

De predictieve validiteit betreft de vraag of een inschatting of voorspelling overeenkomt met het uiteindelijke gedrag. Uit onderzoek is bekend dat instrumenten voor risicotaxatie een beperking kennen als het gaat om het voorspellen van recidive. Op groepsniveau kunnen de instrumenten recidive weliswaar vrij accuraat voorspellen, maar voor de recidivekans op individueel niveau zijn deze instrumenten geen goede voorspeller.[24] Is er een kleine kans op recidive, zoals het geval is bij ernstige feiten, dan kan dit leiden tot relatief veel vals positieve beslissingen.[25]

De begripsvaliditeit van een instrument heeft betrekking op theorieën over de relatie tussen het te voorspellen gedrag en andere variabelen.[26] De begripsvaliditeit van een instrument is goed wanneer de scores van een instrument dezelfde (causale) relaties tussen het te voorspellen gedrag en andere kenmerken laten zien als op grond van theorieën verwacht kan worden. Risicotaxatie-instrumenten zijn niet gebaseerd op een theoretisch model[27] en dat brengt beperkingen met zich mee voor de praktijk.[28]

De beperkingen van het ontbreken van een theoretisch model kwamen ook naar voren in enkele voor dit advies gevoerde gesprekken. Zo werd door gespreksdeelnemers de

[24] Fazel e.a. 2012, p. 345; Harte *NJB* 2013/28, p. 2; Harte 2020, p. 224; EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 47.
[25] Broeders *Expertise en Recht* 2019/5. Zie bijlage 3 van dit advies voor een uitleg over vals positieve beslissingen.
[26] Swanborn 1981, p. 221.
[27] Harte 2009, p. 237.
[28] Wanneer een factor, bijvoorbeeld gebrek aan ziekte-inzicht, samenhangt met het te voorspellen gedrag (recidive), wil dat niet zeggen dat een gebrek aan ziekte-inzicht de oorzaak is van een verhoogde kans op recidive. Het is ook mogelijk dat deze twee aspecten samenhangen vanwege de aanwezigheid van een derde variabele, bijvoorbeeld de aanwezigheid van een psychose als gevolg van schizofrenie. Er is in dit geval sprake van een zogeheten spurieus verband: als gevolg van de psychose is het ziekte-inzicht ernstig beperkt en het recidivegevaar verhoogd. Dit voorbeeld laat zien dat het ontbreken van kennis over de relaties tussen variabelen het verklaren en effectief ingrijpen in het recidivegevaar kan belemmeren.

vraag opgeworpen 'welk risico' eigenlijk wordt gemeten met risicotaxatie. Stel, zo werd gezegd, dat een justitiabele zich 'onmogelijk' maakt in een forensisch psychiatrisch centrum (fpc) door te blijven blowen en daarnaast moeite heeft om autoriteit te aanvaarden, dan scoort deze persoon hoog op risico's. Mogelijk is dat zelfs aanleiding om de tbs-maatregel te verlengen. Maar het is nog maar de vraag of dat gedrag (blowen en niet aanvaarden van autoriteit) in verband staat met het recidiverisico van het indexdelict dat aanleiding tot oplegging van de tbs-maatregel vormde.

Verwachtingen van risicotaxatie

De verwachtingen in de praktijk en maatschappij omtrent de bijdrage van risicotaxatie aan beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing zijn hooggespannen. Zo zijn in de afgelopen jaren veel nieuwe taxatie-instrumenten ontwikkeld, onder andere voor het voorspellen van (recidive van) partnergeweld, huiselijk geweld, stalking, radicalisering en suïcide.[29] In Kamerbrieven,[30] onderzoeksrapporten[31] en voorgestelde verbetermaatregelen[32] wordt met enige regelmaat heil gezocht in het (vaker) gebruiken van risicotaxatie-instrumenten ter voorkoming van incidenten en recidive.

Nadruk op veiligheid

In berichtgeving in de media over de forensische zorg lijkt de nadruk over het algemeen te liggen op incidenten en recidive. Deze thematiek komt ook veelvuldig naar voren in Kamervragen.[33] Er is tegelijkertijd weinig aandacht voor de wijze waarop deze sector een bijdrage levert aan de veiligheid van de maatschappij. Dit heeft zijn weerslag op klinieken, PI's en justitiële jeugdinrichtingen. Het personeel werkt hier onder druk, met een zekere angst om 'fouten' te maken,[34] en wordt op incidenten in toenemende mate persoonlijk afgerekend. Eerder is dit al gesignaleerd in een RSJ-advies over de stagnatie in de door- en uitstroom van langdurig tbs-gestelden.[35] Daar werd geconstateerd dat de voorzichtigheid in de gehele sector is toegenomen. "Dit heeft te maken met het feit dat behandelverantwoordelijken in toenemende mate ter verantwoording worden geroepen wanneer het mis gaat. In de behandel- en

[29] Harte 2020, p. 228.
[30] *Kamerstukken II* 2018/19, 33628, nr. 44, p. 4.
[31] Nationaal Rapporteur Mensenhandel *Gewogen risico* 2017, p. 96. In dit onderzoek wordt ten aanzien van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) en de reclasseringsorganisaties aanbevolen er zorg voor te dragen dat het recidiverisico van zedendelinquenten adequaat wordt vastgesteld en gebruikt.
[32] Zo is één van de verbetermaatregelen naar aanleiding van de casus Michael P. het creëren van een beter zicht op risico's door middel van een verplichte risicotaxatie en delictanalyse bij uitplaatsing vanuit een Penitentiaire Inrichting (PI) of Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC) naar een instelling voor forensische zorg; zie *Kamerstukken II* 2018/19, 33628, nr. 44, p. 4.
[33] In de vergaderjaren 2016-2017 en 2017-2018 werden twaalf vragen gesteld over de tbs-maatregel, alle gerelateerd aan verlof, recidive of de omgang met slachtoffers. Daarnaast werden achttien moties ingediend over de tbs, waarvan tien het verhogen van de maatschappelijke veiligheid op het oog hadden. Zie hierover: Van Spaendonck 2021, p. 101.
[34] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[35] RSJ *Langdurig in de TBS* 2020, p. 22.

toezichtspraktijk kan dit ertoe leiden dat men zo min mogelijk risico wil nemen en zichzelf wil 'indekken'".[36]

Verschillende methoden van risicotaxatie

De afgelopen jaren is in zowel de praktijk als academische kring veel discussie gevoerd over de meest geschikte methode om risico's te taxeren. [37] Hierbij worden de twee belangrijkste typen instrumenten tegenover elkaar geplaatst: het gestructureerd klinisch oordeel (GKO) en het gebruik van algoritmische instrumenten. Blaauw, Bogaerts en Spreen hebben een inzichtelijke analyse van deze discussie gepubliceerd in 2019. Deze auteurs stellen vast dat het gemiddeld voorspellingsvermogen van algoritmische instrumenten nauwelijks verschilt van dat van GKO-instrumenten.[38] De auteurs geven aan dat de kwaliteit van risicotaxatie met name wordt verbeterd wanneer de wijze van totstandkoming (gebruikte instrumenten, onderkende risicofactoren) en uitkomsten van risicotaxatie op een duidelijke manier, voorzien van toelichting, worden gecommuniceerd.[39]

De diverse methoden van risicotaxatie zijn voor verschillende doeleinden en situaties ontwikkeld. Actuariële instrumenten geven informatie op groepsniveau over de kans op recidive over justitiabelen met bepaalde kenmerken. Een GKO-instrument structureert het proces dat leidt tot een oordeel over de kans op recidive in individuele gevallen. Dit maakt dat voor de ene situatie de ene methode geschikter is dan de andere.

De bijdrage van risicotaxatie aan beslissingen

Uit hoofdstuk 2 (en bijlage 4) blijkt dat een grote verscheidenheid aan beslissingen mede op basis van risicotaxatie wordt genomen. De rol van risicotaxatie in beslissingen kan sterk verschillen. Bijvoorbeeld in beslissingen door strafrechters spelen naast de inschatting van de kans op recidive ook vele andere factoren en overwegingen een rol, zoals de ernst van het ten laste gelegde feit en het gevaar voor de maatschappij.[40] Daarentegen blijkt uit een recent promotieonderzoek dat bij tbs-verlengingszittingen de beslissing wél in grote mate afhankelijk is van hetgeen naar voren komt uit de risicotaxatie. Een 'hoog' recidiverisico in de deskundigenrapportage leidt er bij verlengingsrapportages vrijwel altijd toe dat de tbs-maatregel wordt verlengd, pas bij een 'laag tot matig' recidiverisico wordt de stap naar vrijheid voor de tbs-gestelde als een reële optie overwogen.[41]

Ook uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd, bleek dat risicotaxatie soms een ondersteunende rol heeft in het besluitvormingsproces en in

[36] RSJ *Langdurig in de TBS* 2020, p. 22.
[37] Deze discussie kwam met name op gang door de casus Michael P. Naar aanleiding daarvan concludeerde de Nationaal Rapporteur Mensenhandel dat algoritmische instrumenten tot een betere inschatting leiden. Zie: Nationaal Rapporteur Mensenhandel *Gewogen risico* 2017, p. 79-86.
[38] Blaauw, Bogaerts & Spreen *Expertise en recht* 2019/2, p. 73.
[39] Blaauw, Bogaerts & Spreen *Expertise en recht* 2019/2, p. 76.
[40] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd. Zie ook: Borgers 2004, p. 80.
[41] Van Spaendonck 2021, p. 226.

andere gevallen juist (in sterke mate) bepalend is voor de beslissing. De mate waarin een risicotaxatie-rapport bijdraagt aan beslissingen in de strafrechtspleging en –toepassing valt dan ook niet in zijn algemeenheid vast te stellen; daarvoor is het beeld zoals dat uit de gevoerde gesprekken naar voren komt, te wisselend van aard.

Communicatie over risicotaxatie

De laatste decennia zijn veel risicotaxatie-instrumenten ontwikkeld. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is de communicatie tussen degene die de risico's taxeert (bijvoorbeeld gedragsdeskundige, reclasseringswerker) en de beslisser (bijvoorbeeld rechter, selectiefunctionaris).[42] Deze communicatie kan van grote invloed zijn op de uiteindelijke besluitvorming.[43]

De Vogel e.a. beschrijven dat er in principe drie methoden zijn om te communiceren over de uitkomsten van risicotaxatie, namelijk door middel van 1. Woorden: categoriaal (laag, midden, hoog) of dichotoom (wel of niet), 2. Cijfers: percentages, frequenties of percentielen, en 3. Visueel: grafieken of figuren.[44] Elke vorm kent zijn voordelen en uitdagingen.[45] In Nederland wordt in grote mate categoriaal over risico's gecommuniceerd. Uit het onderzoek van Van Spaendonck naar tbs-verlengingszittingen blijkt dat rechters het moeilijk vinden om te duiden wat zij onder een 'hoog', 'matig' of 'laag' risico verstaan. Op dit punt lijkt een spraakverwarring te bestaan tussen rechters en gedragsdeskundigen.[46] Momenteel wordt gewerkt aan een betere vergelijkbaarheid van uitkomsten van verschillende instrumenten, hetgeen wellicht ook de communicatie tussen gedragsdeskundigen en rechters ten goede komt.[47]

Verschillende disciplines, verschillende expertises

In de praktijk voeren verschillende professionals risicotaxaties uit, onder meer pro Justitia-rapporteurs, reclasseringswerkers en jeugdprofessionals. Zij voeren de risicotaxatie uit en informeren beslissers hierover, bijvoorbeeld een rechter of selectiefunctionaris. De eerste groep is veelal gedragskundig opgeleid en de tweede groep overwegend juridisch. Aangezien deze groepen wat betreft achtergrond en expertise van elkaar verschillen, is de vertaling van de uitkomsten van risicotaxaties van de eerste groep naar de tweede groep een belangrijk punt van aandacht.

---

42 De Vogel e.a. *Proces* 2019 (98) 6, p. 421.
43 De Vogel e.a. *Proces* 2019 (98) 6, p. 421.
44 De Vogel e.a. *Proces* 2019 (98) 6, p. 423.
45 Het gebruik van woorden wordt als prettig ervaren, omdat deze benadering gespecificeerd is tot het individu, maar aan de andere kant wordt deze vorm als onduidelijk ervaren omdat de betekenis en interpretatie van begrippen als "matig" nogal subjectief bepaald zijn. Het gebruik van cijfers wordt door sommigen als nauwkeuriger beschouwd, maar het presenteren van cijfers zonder toelichting kan ook leiden tot verwarring. Een visuele weergave kan dan helpen om de cijfers beter te begrijpen, maar deze methode is nog vrij nieuw en nog niet geïntegreerd in de praktijk. Zie: De Vogel e.a. *Proces* 2019 (98) 6, p. 423-427.
46 Van Spaendonck 2021, p. 226.
47 Zo is naar voren gekomen uit contacten met de Directie Sanctie- en Slachtofferbeleid van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

De rechter en officier van justitie hebben bij het lezen van risicotaxatie-rapporten vaak onvoldoende in beeld hoe de conclusies tot stand zijn gekomen en om welke reden voor een bepaald instrument is gekozen. De toelichting bij de conclusies van risicotaxatierapporten wordt door sommigen te summier gevonden.[48] Basiskennis aan de kant van de rechterlijke macht en het openbaar ministerie (OM) met betrekking tot de instrumenten en een duidelijke(r) toelichting worden door sommigen gemist.[49]

Historische informatie, dossiervorming

Binnen het gevangeniswezen wordt van iedere gedetineerde een penitentiair dossier[50] opgemaakt. Dit dossier bevat informatie die wordt gebruikt voor monitoring van een lopende detentie of van daaropvolgende detenties binnen een termijn van tien jaar.[51] In de praktijk gebeurt het regelmatig dat informatie uit dit dossier bij een latere beslissing nogmaals wordt gebruikt, terwijl deze informatie met een ander doel is opgesteld. Dit kan noodzakelijk zijn, sommige informatie blijft wellicht relevant om mee te nemen, maar kan ook ten nadele van de gedetineerde uitwerken. Bovendien blijft de gedetineerde op die manier, ondanks het vertonen van goed gedrag, een 'rugzak' vol met oude risicotaxaties, strafrapporten en incidenten met zich meedragen. Waar een grens moet worden getrokken, blijft echter de vraag.

Bovenstaande speelt nog sterker nu op 1 juli 2021 de Wet Straffen en Beschermen inwerking is getreden. In deze wet is geregeld dat de voorwaardelijke invrijheidstelling niet meer van rechtswege wordt verleend, maar dat het OM daarover voor iedere gedetineerde afzonderlijk een beslissing neemt. Bij de beoordeling door het OM wordt - onder meer via het penitentiair dossier - gekeken naar het gedrag van de gedetineerde gedurende detentie.

3.2 Ethische vraagstukken

Het zekere voor het onzekere

In paragraaf 3.1 werd gesproken over de maatschappelijke nadruk op veiligheid en de angst om 'fouten' te maken. In de keten is men zich bewust van de mogelijkheid dat ondanks alle genomen voorzorgsmaatregelen een 'verkeerde' beslissing genomen kan worden, één die leidt tot maatschappelijke verontwaardiging en onrust. Om die reden

[48] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[49] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[50] Artikel 35 Penitentiaire maatregel.
[51] In de Penitentiaire maatregel is vastgelegd welke stukken in het penitentiair dossier worden opgenomen, zoals kopieën van risicotaxatierapporten en delictanalyses. De selectieadviezen die door de inrichting worden opgesteld in kader van een overplaatsingsvoorstel of voorstel tot deelname aan het penitentiair programma worden ook in het penitentiair dossier opgenomen. Bij deze selectieadviezen horen ook de adviezen van onder meer de reclassering en het OM met betrekking tot het betreffende voorstel. Tot slot bevat het dossier ook informatie over de voorwaardelijke invrijheidstelling, strafrapporten, bijzondere voorvallen, interne meldingen en een eventuele adviesrapportage afkomstig van het Gedetineerden Recherche Informatie Punt (GRIP); zie Artikel 36 en 37 Penitentiaire maatregel.

kan er sprake zijn van een 'indekcultuur'.[52] Een dergelijke cultuur kan ertoe leiden dat zowel adviezen als de uiteindelijke beslissing aan de 'veilige kant' worden opgesteld, hetgeen kan leiden tot vals positieve beslissingen[53]. Dit zou dan bijvoorbeeld betekenen dat tbs-gestelden minder snel uitstromen en gedetineerden worden beperkt in hun verlofmogelijkheden, zonder dat dit noodzakelijk was geweest.[54] De keerzijde hiervan is dat de resocialisatie van justitiabelen in het gedrang komt en bovendien de maatschappij onnodig kosten maakt door justitiabelen langer in te sluiten dan nodig is.

Risicotaxatie strikt volgen?

De maatschappelijke nadruk op veiligheid die uit het voorgaande punt naar voren komt, kan bewerkstelligen dat gedragsdeskundigen zich bij een beoordeling van de risico's in grote mate of volledig baseren op de uitkomsten van het gehanteerde instrument,[55] ondanks de beperkingen daarvan. Bij een eventueel incident kunnen zij dan, om zich te verantwoorden, teruggrijpen op het instrument. Wanneer de kans op het te voorspellen gedrag klein is, zoals het geval is bij ernstige recidive, zal dit leiden tot relatief veel vals positieve beslissingen. In een situatie met minder nadruk op maatschappelijke veiligheid zou misschien een wat ruimere interpretatie aan de uitkomsten gegeven worden, meer rekening houdend met de persoon van de justitiabele.

Groepsscores als basis voor individuele voorspelling

Zoals al eerder aangegeven kunnen risicotaxatie-instrumenten de kans op recidive op groepsniveau vrij accuraat voorspellen maar voor de recidivekans op individueel niveau zijn de meeste instrumenten geen goede voorspeller.[56] Dit impliceert dat met de toepassing van risicotaxatie een individu wordt beoordeeld op grond van het feit dat hij behoort tot een groep met bepaalde kenmerken, een risicocategorie. Feitelijk worden de scores van een bepaalde groep van toepassing verklaard op een individu. De vraag die hierbij gesteld kan worden is of het ethisch aanvaardbaar is om zo te handelen. Tegen dit bezwaar kan worden ingebracht dat dit ook voordelen voor de justitiabele met zich brengt. Het gebruik van risicotaxaties leidt tot meer transparantie van besluitvormingsprocessen, minder subjectiviteit en daarmee mogelijk tot meer rechtsgelijkheid.

---

[52] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[53] Zie bijlage 3 voor een uitleg van het begrip vals positieve beslissingen.
[54] In dit verband wordt gesteld dat naarmate de veiligheid hoger in het justitiële vaandel staat, beslissers eerder op de koop toe nemen individuen in te sluiten die geen gevaar vormen. Het is dus afhankelijk van de bereidheid van de reclassering en de rechter om zich open te stellen voor de maatschappelijke roep om een veiliger samenleving. Zie: Moerings & Van Wingerden *Proces* 2007/6, p. 237.
[55] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[56] Fazel e.a. 2012, p. 345; Harte NJB 2013/28, p. 2; Harte 2020, p. 224; EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 47.

Statische risicofactoren

Een ander ethisch vraagstuk betreft justitiabelen die hoog scoren op statische risicofactoren (bijvoorbeeld het aantal eerdere veroordelingen of een voorgeschiedenis van antisociaal gedrag). Statische factoren kunnen niet ongedaan gemaakt worden waardoor het risico bestaat dat desbetreffende personen blijvend negatief worden beoordeeld. Dit is problematisch als het factoren betreft waarop betrokkenen geen invloed hebben (gehad), zoals bijvoorbeeld het feit dat iemand het slachtoffer is geweest van kindermishandeling in het verleden.

Als statische risicofactoren nog steeds een directe relatie hebben met het recidivegevaar, dan is het meewegen van deze factoren ten behoeve van de risico-inschatting uiteraard van belang. De causaliteit van deze relatie is echter vaak niet bekend.

4 Rechtspositionele aspecten

Aangezien risicotaxatie een rol kan spelen bij verschillende beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing, is het van belang om stil te staan bij de rechtspositie van de betrokkenen. Deze invalshoek ontbreekt vaak in bestaande publicaties en discussiestukken over risicotaxatie. Dit hoofdstuk gaat hier nader op in. Want, welke mogelijkheden zijn er eigenlijk om iets tegen een risicotaxatierapport in te brengen? En waar kunnen betrokkenen met een klacht terecht?

4.1 De inzet van risicotaxatie

Toestemming en medewerking van de justitiabele

Bij medisch handelen is er in de regel sprake van een geneeskundige behandelingsovereenkomst, waarvoor conform de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO) toestemming is verleend.[57] Bij (psychiatrisch) onderzoek binnen het strafrecht waarbij risicotaxatie een rol speelt, is echter van een reguliere behandelingsovereenkomst meestal geen sprake, terwijl er in sommige gevallen wél sprake is van medisch handelen (stellen diagnose, vormgeven behandeling).[58] Op grond van artikel 464 WGBO werken de beginselen van de WGBO in die gevallen zoveel mogelijk door, voor zover de *aard van de rechtsbetrekking* zich daar niet tegen verzet.

Het taxeren van risico's kan met of zonder *instemming* van de betrokkene plaatsvinden. Tevens kan het met of zonder *medewerking* van de betrokkene gebeuren, in het laatste geval ook zonder dat deze hiervan op de hoogte is.[59] Zo wordt bij van radicalisering verdachte justitiabelen binnen vier weken na binnenkomst in detentie de VERA[60] ingevuld zonder dat zij daar zelf weet van hebben. Aangezien deze verdachten niet zelf geraadpleegd worden bij de risicotaxatie, is er voor hen geen mogelijkheid hier invloed op uit te oefenen.

4.2 Het resultaat van risicotaxatie

Geïnformeerd worden over de resultaten van risicotaxatie

In de meeste gevallen is het standaardpraktijk dat de betrokkene wordt geïnformeerd over de inhoud van het risicotaxatie-rapport; dit komt dan in de praktijk ook terug in verschillende handleidingen en richtlijnen.[61] De terugkoppeling kan bestaan uit een bespreking waarin de professional een volledige weergave van de resultaten, of de belangrijkste risico- en beschermende factoren, met de betrokkene doorneemt.[62]

---

57 Artikel 450 WGBO.
58 NVVP *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken* 2012, p. 77.
59 Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
60 VERA staat voor Violent Extremist Risk Assessment.
61 Zie onder meer: Ritax A en Ritax B voor de Raad voor de Kinderbescherming, p. 132; NVVP *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken* 2012, p. 81.
62 Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.

Hoewel het - zoals hiervoor opgemerkt - in de meeste gevallen standaardpraktijk is om de betrokkene te informeren over de inhoud van het risicotaxatie-rapport, gebeurt dit niet altijd. Het kan ook zijn dat de resultaten uit een risicotaxatie-rapport de basis gaan vormen van de behandeling. Op die manier wordt het impliciet besproken met de betrokkene, als onderdeel van de behandeling.[63] In de gevallen dat de justitiabele überhaupt niet bekend is met het feit dat risicotaxatie plaatsvindt, ontvangt hij ook geen terugkoppeling van de resultaten. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het gebruik van de VERA door de reclassering, ten behoeve van differentiatie op de terroristenafdeling.[64]

4.3 Rechtspositie bij professioneel handelen

Klachtmogelijkheden met betrekking tot het risicotaxatierapport- of advies

In de meeste gevallen valt het taxeren van risico's en het opstellen van een advies hierover onder het professioneel handelen van professionals die behoren tot een (geregistreerde) beroepsgroep, bijvoorbeeld psychiaters of psychologen. In het geval de betrokkene zich niet kan vinden in de resultaten van een risicotaxatie wordt dit dan ook eerst met de betreffende professional besproken.[65] Op het moment dat de professional de betrokkene informeert over de uitkomsten, komt dit gesprek als vanzelf tot stand. Vaak wordt een meningsverschil tussen de betrokkene en de professional over de inhoud van het risicotaxatierapport expliciet benoemd in het rapport. De betrokkene krijgt dan de mogelijkheid om zijn zienswijze in het adviesrapport te laten plaatsen, waarmee deze ook ter kennis van de uiteindelijke beslisser komt.[66]

Mocht het vermelden van het meningsverschil voor de betrokkene niet de juiste oplossing zijn, dan bestaat er de mogelijkheid om een interne klacht in te dienen bij de instantie waar de professional werkt die het rapport heeft opgesteld,[67] bijvoorbeeld bij

---

[63] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.

[64] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.

[65] De meeste klachten bij de Klachtencommissie Reclassering werden opgelost in een bemiddelingsgesprek tussen de klager, de betrokken reclasseringswerker en diens leidinggevende. Klachtencommissie Reclassering *Jaarverslag* 2020, 2021 p. 5.

[66] Reclassering Nederland stelt een cliënt voor de uitbrenging van het advies of rapport in de gelegenheid om mondeling of schriftelijk op het volledige advies of rapport te reageren, tenzij uitzonderlijke zwaarwegende redenen zich daartegen verzetten. De reactie van de cliënt op het conceptadvies of rapport, dan wel een samenvatting daarvan, wordt in het definitieve advies of rapport vermeld, Artikel13 lid 2 sub e, *Privacyreglement inzake bescherming van persoonsgegevens cliënten,* Reclassering Nederland, 2021. Van eenzelfde werkwijze is sprake bij de Raad voor de Kinderbescherming, zie: Ritax A en Ritax B voor de Raad voor de Kinderbescherming 2020, p. 11.

[67] Een gedetineerde kan over het medisch handelen van de inrichtingspsycholoog in beroep bij de RSJ (Artikel 71b Pbw). Het opmaken van een risicotaxatierapport valt onder het medisch handelen van de inrichtingspsycholoog. Zie: RSJ 15 februari 2021, R-20/7403/GM.

het NIFP of het regiobureau van de Raad voor de Kinderbescherming.[68] Wanneer de betrokkene niet in het gelijk is gesteld of zich onvoldoende gehoord voelt, bestaat de mogelijkheid tot het indienen van een klacht bij een overkoepelende instantie. Zo vallen instellingen voor forensische zorg bijvoorbeeld onder de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg (Wkkgz);[69] hierdoor zijn deze instellingen aangesloten bij een geschilleninstantie waar kan worden geklaagd na een interne procedure bij de klachtencommissie van een van die instellingen.
Hiernaast bestaat ook het medisch klachtrecht, op basis waarvan een gedetineerde een beroepschrift kan indienen bij de beroepscommissie van de RSJ over het medisch handelen van de aan de inrichting verbonden arts of diens vervanger. De inrichtingspsycholoog wordt met de inrichtingsarts gelijk gesteld. Op die manier vallen de adviezen van de inrichtingspsycholoog, waar risicotaxatie in sommige gevallen onderdeel van is, onder het medisch handelen waarover geklaagd kan worden. Dit medisch klachtrecht staat open voor gedetineerden en jeugdigen,[70] maar niet voor tbs-gestelden.[71] Het medisch klachtrecht wordt echter in grote mate ingezet voor medisch handelen (somatiek) en in mindere mate voor klachten over de manier waarop de risicotaxatie heeft plaatsgevonden.[72]
Naast bovenstaande mogelijkheden bestaat in veel gevallen de mogelijkheid tot het indienen van een tuchtklacht. De plek waar een tuchtklacht kan worden ingediend is afhankelijk van de beroepsgroep waar de professional onder valt. In het geval van een psychiater kan bijvoorbeeld een tuchtklacht worden ingediend bij het tuchtcollege voor de gezondheidszorg en in het geval van een raadsonderzoeker kan een tuchtklacht worden ingediend bij de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ).

4.4 Rechtspositie bij beslissingen waarbij risicotaxatie plaatsvindt

Een risicotaxatierapport bevat, naast de uitkomst(en) van het gebruikte risicotaxatie-instrument, het oordeel van de gedragsdeskundige. Zoals gezegd valt dit, net als bij bijvoorbeeld het stellen van een medische diagnose, onder het professioneel handelen van een deskundige. Bij de hierboven genoemde klachtmogelijkheden wordt dan ook enkel naar het individuele professionele handelen van de professional gekeken. Dit houdt in dat het rechtsgevolg, bijvoorbeeld het op basis van de risicotaxatie weigeren van de verlofaanvraag, wordt losgekoppeld van de beoordeling van de klacht. In veel gevallen zal het de betrokkene echter niet gaan om een toetsing van de kwaliteit of de juiste totstandkoming van het risicotaxatierapport, maar om het rechtsgevolg.[73] Het

[68] Bij het regiobureau van de Raad voor de Kinderbescherming kan een klacht worden ingediend over de manier waarop een raadsonderzoek is uitgevoerd, de manier waarop een rapport van de Raad tot stand is gekomen en de manier waarop een medewerker handelt of zich tegenover betrokkene gedraagt; Zie: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdbescherming/vraag-en-antwoord/kan-ik-een-klacht-indienen-over-de-raad-voor-de-kinderbescherming.
[69] Artikel 1 sub f Wet forensische zorg.
[70] Artikel 71b Pbw en artikel 76b Bjj.
[71] Zie paragraaf 4.3 onder 'Directeursbeslissingen' voor een toelichting.
[72] Dit blijkt uit navraag bij de Afdeling rechtspraak van de RSJ.
[73] Uitspraak van de Klachtencommissie reclassering, 13 januari 2020. In deze zaak voert klager aan dat het advies van de reclassering op onjuiste gronden is gedaan. Als gevolg van het

weigeren van een verlofaanvraag, of het opheffen van de schorsing van de voorlopige hechtenis zijn voorbeelden van beslissingen die mede op basis van risicotaxatie worden genomen. Deze beslissingen worden niet door de zorgprofessional genomen, maar bijvoorbeeld door de rechter (oplegging straf of maatregel), directeur van een instelling (beperking of intrekking van de verlofmachtiging) of selectiefunctionaris (beslissingen over het verlenen van vrijheden). Dergelijke beslissingen kunnen tot vergaande gevolgen voor de betrokkene leiden en om die reden bestaan hier aparte rechtsingangen voor.
Deze beslissingen staan open voor beklag en/of beroep waarbij de betrokkene argumenten aan de risicotaxatie zou kunnen ontlenen ter ondersteuning van zijn beklag of beroep. Zo werd in een zaak bij de beroepscommissie van de RSJ door klager aangevoerd dat het recidiverisico slechts was onderbouwd met historische factoren, waarbij geen rekening was gehouden met klagers huidige positieve houding.[74]
Zonder te pretenderen een volledig overzicht te geven, gaat het om onder meer de volgende beslissingen. Voor een vollediger overzicht wordt verwezen naar hoofdstuk 2 en bijlage 4 van dit adviesrapport.

- *Rechterlijke beslissingen*
  De rechter legt aan het begin van het strafrechtelijk traject een straf of maatregel op, maar beslist in een later stadium ook over bijvoorbeeld de eventuele verlenging van een tbs- of pij-maatregel. Reclasseringsrapportages, rapporten van de Raad voor de Kinderbescherming, pro Justitia-rapportages of rapporten van de PI of een instelling voor forensische zorg maken deel uit van het dossier op basis waarvan de rechter uitspraak doet. Van deze stukken vormt risicotaxatie een onlosmakelijk onderdeel.[75] Tegen de rechterlijke uitspraak staat hoger beroep open.

- *Directeursbeslissingen*
  Wanneer de tenuitvoerlegging van de straf plaatsvindt in een penitentiaire inrichting, kan de directeur beslissingen nemen die de justitiabele direct raken. Voorbeelden hiervan zijn het opleggen van een disciplinaire straf, een beslissing met betrekking tot promoveren of degraderen of het beperken of intrekken van het verlof. Sommige van deze beslissingen zijn gebaseerd op risicotaxatie- of gedragsrapportages over de betreffende justitiabele. Tegen deze beslissingen van de directeur kan de justitiabele op grond van artikel 60 Pbw in beklag bij de

advies is de schorsing opgeheven waardoor klager in detentie heeft gezeten. De klachtencommissie gaat in deze zaak inhoudelijk in op de totstandkoming van het advies. Op het gevolg, namelijk het opheffen van de schorsing van de voorlopige hechtenis, wordt in de uitspraak niet ingegaan. Zie: Klachtencommissie Reclassering *Jaarverslag* 2020, 2021, p. 11-14.

[74] RSJ 26 april 2020, R-19/5304/GV.

[75] Zie voor enkele voorbeelden van rechterlijke uitspraken waarbij risicotaxatie een rol speelt: Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 20 mei 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:4150 (verlenging PIJ-maatregel); Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 1 november 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:9643 (verlenging tbs-maatregel).

beklagcommissie. Tegen een uitspraak van de beklagcommissie kan de justitiabele in beroep bij de beroepscommissie van de RSJ.

Op basis van de Bvt en de Bjj geldt voor tbs-gestelden en jeugdigen een beperkter beklagrecht dan voor gedetineerden op basis van de Pbw.[76] De wetgever heeft voor tbs-gestelden en jeugdigen enkele specifieke beslissingen aangewezen waartegen beklag mogelijk is, in tegenstelling tot de brede reikwijdte van de Pbw.[77] Met betrekking tot tbs-gestelden wil de wetgever met dit beperkte beklagrecht bewust voorkomen dat geschillen binnen een behandelsetting worden gejuridiseerd. Dit houdt onder meer in dat beklag uitdrukkelijk is uitgesloten tegen de wijze waarop het hoofd van de instelling invulling geeft aan een gestelde zorgplicht.[78]

- *Beslissingen namens de Minister*
  Namens de minister voor Rechtsbescherming neemt de selectiefunctionaris/DIZ[79] individuele beslissingen over onder meer (over)plaatsing, detentiefasering en verlof van justitiabelen. Een (beknopte) weergave van de uitgevoerde risicotaxatie maakt deel uit van het dossier van de selectiefunctionaris. Tegen de beslissing van de minister staat beroep[80] open bij de beroepscommissie van de RSJ, hetzij rechtstreeks, hetzij na eerst een bezwaarprocedure te hebben gevolgd.

Second opinion

Naast bovenstaande klachtmogelijkheden bestaat nog de mogelijkheid een contra-onderzoek (second opinion) aan te vragen bij de professional. Een dergelijk verzoek wordt echter niet zomaar toegewezen.[81] Daartoe moet eerst geconcretiseerd worden wat er onjuist zou zijn aan het risicotaxatie-rapport. Dat laatste is voor de betrokkene en diens advocaat lastig aangezien zij in de regel de gedragskundige expertise missen om dit te onderbouwen. Daarnaast is de bekostiging van een second opinion vaak een probleem, aangezien de betrokkene dit zelf dient te betalen.

[76] Vergelijk voor de reikwijdte van het beklagrecht artikel 56 Bvt en artikel 65 Bjj met artikel 60 Pbw.
[77] *Kamerstukken II* 1993/94, 23445, nr. 3, p. 18-19; *Kamerstukken II* 2008/09, 31915, nr. 3, p. 11-12.
[78] *Kamerstukken II* 1993/94, 23445, nr. 3, p. 18-19. Zie ook: RSJ 12 maart 2014, 13/4118/TA.
[79] Artikel 1 van het Mandaatbesluit directeur Divisie Individuele Zaken 2019, *Stcrt 2019,* 10589. De selectiefunctionaris handelt in mandaat van de Minister.
[80] In tbs-zaken is altijd rechtstreeks beroep bij de RSJ mogelijk; in zaken die het gevangeniswezen betreffen is rechtstreeks beroep bij de RSJ mogelijk wanneer het gaat om een afwijzing van een verzoek tot overplaatsing en als de betrokkene al is gehoord voor de beslissing, zie artikelen 17, 18 en 72 Pbw.
[81] Zie voor een voorbeeld waarbij het aanvragen van een second opinion niet mogelijk bleek: RSJ 15 februari 2021, R-20/7403/GM.

5 Tot slot

5.1 Belangrijkste bevindingen en conclusie

- *Risicotaxatie bij verschillende beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing*

Risicotaxatie vormt een vast onderdeel in de besluitvorming bij veel verschillende strafrechtelijke beslissingen, zowel in de fase van de oplegging als in de executiefase. Risicotaxatie vindt plaats binnen alle sectoren die het strafrecht kent: het jeugdstrafrecht, het commune strafrecht, de forensische zorg en de reclassering.

De bijdrage van risicotaxatie aan de overwegingen bij een beslissing kan sterk verschillen. Soms speelt risicotaxatie een ondersteunende rol in een besluitvormingsproces en in andere gevallen is het (in sterke mate) bepalend voor de beslissing.

- *Aandachtspunten bij toepassing in de praktijk*

In de praktijk kent risicotaxatie enkele beperkingen van methodologische aard. Zo geven risicotaxatie-instrumenten doorgaans geen goede inschatting van de recidivekans op individueel niveau. Bovendien is niet altijd duidelijk of met risicotaxatie-instrumenten wel het juiste risico wordt gemeten.

Zowel aan de actuariële methode als aan het gestructureerd klinisch oordeel zijn voor- en nadelen verbonden. Het lijkt niet aangewezen om in zijn algemeenheid een voorkeur voor de ene of andere methode uit te spreken.

In de praktijk voeren verschillende professionals risicotaxaties uit, onder meer pro Justitia-rapporteurs, reclasseringswerkers en jeugdprofessionals. Zij voeren de risicotaxatie uit en informeren een beslisser hierover, bijvoorbeeld een rechter of selectiefunctionaris. De eerste groep is veelal gedragskundig opgeleid en de tweede groep heeft overwegend een juridische achtergrond. Aangezien deze groepen wat betreft achtergrond en expertise van elkaar verschillen is de vertaling van de risico's van de eerste groep naar de tweede groep een belangrijk punt van aandacht.

De rechter en officier van justitie hebben bij het lezen van risicotaxatie-rapporten vaak onvoldoende in beeld hoe de conclusies tot stand zijn gekomen en om welke reden voor een bepaald instrument is gekozen. De toelichting bij de conclusies wordt door sommigen te summier gevonden. Basiskennis aan de kant van de rechterlijke macht en het OM met betrekking tot de instrumenten en een duidelijke(r) toelichting worden door sommigen gemist. Ook blijkt de 'vertaling' van informatie uit risicotaxatie-rapporten van gedragsdeskundigen naar een beslissing niet altijd even makkelijk.

Het penitentiair dossier bevat veel informatie over een gedetineerde. In dit dossier wordt informatie verzameld met het oog op verschillende doelen, zoals bijvoorbeeld het nemen van een verlofbeslissing. Deze informatie kan soms op een later moment

bij een andere beslissing worden (her)gebruikt, terwijl de informatie niet voor dat doel is verzameld of opgesteld. Een gedetineerde blijft op die manier (mogelijk negatieve) consequenties ondervinden van informatie uit het verleden.
Bovenstaande speelt nog sterker sinds de inwerkingtreding van de Wet Straffen en Beschermen op 1 juli 2021. In die wet is geregeld dat het OM voor iedere gedetineerde een individuele beslissing neemt ten aanzien van de voorwaardelijke invrijheidstelling. Het OM betrekt bij die beslissing onder meer informatie uit het penitentiair dossier.

- *Ethische vraagstukken*

In het maatschappelijk debat rondom de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen lijkt de aandacht meer uit te gaan naar incidenten dan naar de bijdrage van toezicht en behandeling aan de veiligheid. Voor de dagelijkse praktijk in de inrichtingen betekent dit een zekere angst om afgerekend te worden op eventuele incidenten.[82] Dit kan ertoe leiden dat gedragsdeskundigen minder snel tot het verlenen van vrijheden durven te adviseren terwijl dat wel verantwoord zou zijn, en dat beslissers minder snel een dergelijke beslissing zullen nemen.

De maatschappelijke nadruk op veiligheid die uit het voorgaande punt naar voren komt, kan bewerkstelligen dat professionals zich bij een beoordeling van de risico's in grote mate of volledig baseren op de uitkomsten van het gehanteerde instrument, ondanks de beperkingen daarvan. Bij een eventueel incident kunnen zij dan, om zich te verantwoorden, teruggrijpen op het instrument. In een situatie met minder nadruk op maatschappelijke veiligheid zou misschien een wat ruimere interpretatie aan de uitkomsten gegeven worden, meer rekening houdend met de persoon van de justitiabele.

Een ander ethisch vraagstuk betreft justitiabelen die hoog scoren op statische risicofactoren (bijvoorbeeld het aantal eerdere veroordelingen of een voorgeschiedenis van antisociaal gedrag). Statische factoren kunnen niet ongedaan gemaakt worden waardoor het risico bestaat dat desbetreffende personen blijvend negatief worden beoordeeld. Dit is problematisch als het factoren betreft waarop de betrokkene geen invloed heeft (gehad), zoals bijvoorbeeld het feit dat iemand het slachtoffer is geweest van kindermishandeling. Als risicofactoren een directe relatie hebben met het recidivegevaar, is het meewegen van deze factoren ten behoeve van de risico-inschatting wél van belang. Maar de causaliteit van de relatie is vaak niet bekend. De RSJ adviseert om die reden uiterst voorzichtig te zijn bij het inschatten van toekomstig gevaar op basis van gedrag of incidenten uit een (ver) verleden, waar de justitiabelen zelf bovendien soms geen invloed op hebben gehad.

- *Rechtspositionele aspecten*

Een risicotaxatierapport wordt opgesteld wanneer dat is voorgeschreven of wanneer justitiële autoriteiten daar om vragen, ongeacht of de justitiabele daarmee instemt of aan meewerkt.

[82] Zie hierover ook: RSJ *Langdurig in de TBS* 2020, p. 22.

De RSJ is van mening dat de justitiabele *in alle gevallen* geïnformeerd dient te worden over het feit dat risicotaxatie plaatsvindt of heeft plaatsgevonden.[83] Tevens is de RSJ van oordeel dat de betrokkene geïnformeerd dient te worden over de uitkomsten van de risicotaxatie en de inhoud van het advies, zoals dat in veel gevallen al standaardpraktijk is. Een meningsverschil tussen de justitiabele en de professional over de inhoud van het risicotaxatierapport wordt vaak expliciet benoemd in het risicotaxatie-rapport, waarmee dit meningsverschil ook onder de aandacht van de uiteindelijke beslisser wordt gebracht.

Het taxeren van risico's en het opstellen van een advies hierover valt in de meeste gevallen onder het professioneel handelen van professionals die behoren tot een (geregistreerde) beroepsgroep, bijvoorbeeld psychiaters of psychologen. Betrokkenen hebben de mogelijkheid om te klagen over het professioneel handelen van de deskundige bij het opstellen van de risicotaxatie-rapportage. Dit (medisch) klachtrecht ziet niet op de beslissing die mede op basis van risicotaxatie is genomen, maar puur op het handelen van de professional die de risicotaxatie uitvoert.
In de meeste gevallen zal het de justitiabele echter gaan om de beslissing die mede op basis van een risicotaxatie-rapport is genomen, en niet om de totstandkoming van de risicotaxatie zelf. Zo zal een justitiabele een rechtsmiddel willen inzetten wanneer bijvoorbeeld mede op basis van een risicotaxatierapport is besloten hem geen verlof te verlenen. Voor dit soort beslissingen, die mede op basis van het risicotaxatierapport worden genomen, bestaan aparte rechtsingangen. Voorbeelden hiervan zijn een mogelijkheid tot beklag bij de beklagcommissie van de commissie van toezicht en daarna een mogelijkheid tot beroep bij de beroepscommissie van de RSJ. In sommige gevallen is een rechtsmiddel bewust door de wetgever uitgesloten[84] om de behandeling niet te juridiseren. In andere gevallen lijkt er een minder duidelijke reden te bestaan voor het ontbreken van een rechtsmiddel, zoals bijvoorbeeld het geval is bij het gebruik van de VERA door de reclassering, ten behoeve van differentiatie op de terroristenafdeling.

- *Conclusie*

Zoals aan het begin van dit advies aangekondigd, vindt de RSJ het belangrijk het onderwerp risicotaxatie onder de aandacht te brengen van beleidsmakers, 'beslissers' en 'gebruikers'. In verband met de groeiende maatschappelijke toepassing van risicotaxatie beoogt de RSJ de aandacht met name te richten op de methodologische beperkingen, aandachtspunten van praktische aard, ethische vraagstukken en rechtspositionele aspecten.
De gesprekken die de RSJ voor dit advies heeft gevoerd, bevestigen dat risicotaxatie brede toepassing vindt, in verschillende vormen, op verschillende momenten in het strafrechtelijk proces en bij tal van beslissingen. De verschillende perspectieven –

[83] Er zijn situaties of omstandigheden waarin het niet mogelijk is om de betrokkene van tevoren of tijdens de risicotaxatie te informeren; in dergelijke gevallen kunnen betrokkenen achteraf worden geïnformeerd.
[84] *Kamerstukken II* 1993/94, 23445, nr. 3, p. 18-19.

methodologisch, praktisch, ethisch en rechtspositioneel – hebben een aantal bekende en minder bekende aandachtspunten en valkuilen in de schijnwerpers gezet. Het geheel overziend blijkt risicotaxatie een zeer complexe aangelegenheid te zijn die voor de strafrechtstoepassing veel mogelijkheden en aanknopingspunten biedt ter ondersteuning van het nemen van – uiteenlopende – beslissingen.
Aan risicotaxatie zitten ook haken en ogen en daarom moet risicotaxatie verantwoord, kritisch, terughoudend en met de uiterste zorgvuldigheid worden toegepast, met name omdat de beslissingen die mede op grond hiervan worden genomen een grote impact kunnen hebben op de betrokken justitiabelen en de veiligheid van de maatschappij.

5.2 Aanbevelingen

1. Zorg dat alle (relevante) actoren in de strafrechtstoepassing beschikken over voldoende kennis en opleiding om de uitkomsten van risicotaxatie en de daaraan verbonden beperkingen te doorgronden, op waarde te schatten en op een verantwoorde manier te kunnen gebruiken. Denk hierbij aan training en bijscholing voor professionals waarin aandacht is voor de beperkingen van risicotaxatie-instrumenten en communicatie over de resultaten.

2. Betracht zorgvuldigheid bij het beoordelen van toekomstige risico's op basis van statische risicofactoren waarvan niet bekend is of deze in (oorzakelijke) relatie staan met het te voorspellen gedrag, in het bijzonder wanneer justitiabelen zelf geen invloed op deze factoren hebben (gehad). Bekijk per casus in hoeverre het opportuun is om bedoelde risicofactoren mee te wegen.

3. Informeer de justitiabele dat een risicotaxatie kan plaatsvinden dan wel heeft plaatsgevonden, ook wanneer de risicotaxatie wordt of is opgemaakt zonder medewerking van de justitiabele. Informeer de justitiabele tevens over de doelen waarvoor de taxatie wordt gebruikt.

4. Informeer de justitiabele over de inhoud van een risicotaxatie-rapport en bespreek dit met hem, zoals al op veel plaatsen in de praktijk gebruikelijk is.
   Neem de zienswijze van de justitiabele zelf in het risicotaxatie-rapport op, zoals (eveneens) al op veel plaatsen in de praktijk gebruikelijk is, zodat de beslisser hiervan op de hoogte is en dit eventueel mee kan wegen in zijn besluitvorming.

5. Zorg dat er een rechtsmiddel bestaat voor alle beslissingen die mede op basis van risicotaxatie worden genomen, tenzij daarmee een behandelrelatie onnodig wordt gejuridiseerd.

Geraadpleegde stukken

Literatuur

Abraham e.a. 2011
M. Abraham e.a., *Pilots ProKid Signaleringsinstrument 12- geëvalueerd*, Amsterdam: DSP-groep, 2011.

De Berk e.a. 2021
V. de Berk e.a., *Onafhankelijke toets op de implementatie van de verbetermaatregelen onderzoek naar de implementatie en effecten van de verbetermaatregelen naar aanleiding van de casus Michael P.,* Significant Public 2021.

Bijlsma, Bex & Meynen *NJB* 2019/44
J. Bijlsma, F. Bex & G. Meynen, 'Artificiële intelligentie en risicotaxatie. Drie kernvragen voor strafrechtjuristen', *NJB* 2019/44, p. 3313-3319.

Blaauw, Bogaerts & Spreen *Expertise en recht* 2019/2
E. Blaauw, S. Bogaerts & M. Spreen, 'Risicotaxatie in de Nederlandse rechtspraktijk: op naar een best practice', *Expertise en Recht* 2019/2, p. 71-77.

Den Boer, Beekman & Koenraadt 2020
T. den Boer, J.E. Beekman & F. Koenraadt, 'Het decor van het klinisch gedragskundig onderzoek en van de rapportage pro Justitia', in T. den Boer, J.E. Beekman & F. Koenraadt (red.), *De persoon van de verdachte. De rapportage pro Justitia vanuit het Pieter Baan Centrum*, Den Haag: Boom Juridisch 2020.

Borgers 2004
M.J. Borgers, *Het wettelijke sanctiestelsel en de straftoemetingsvrijheid van de rechter*, Tilburg University, 2004.

Broeders *Expertise en Recht* 2019/5
T. Broeders, 'Rekenen met de psychiater – over de diagnostische waarde van de risicotaxatie', *Expertise en Recht* 2019/5, p. 172-180.

EFP *Basis Zorgprogramma* 2019
Expertisecentrum Forensische Psychiatrie, *Basis Zorgprogramma. Landelijk zorgprogramma voor forensisch psychiatrische patiënten (versie 4.1)*, Utrecht: EFP, 2019.

Fazel e.a. 2012
S. Fazel e.a., 'Use of risk assessment instruments to predict violence and antisocial behavior in 73 samples involving 24827 people: Systematic review and meta-analysis', *British Medical Journal* 2012;345:e4692.

Handleiding Preselect 2020
Handleiding Preselect versie september 2020, Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020.

Handleiding Ritax A en Ritax B 2020
Handleiding Ritax A en Ritax B, versie september 2020, Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020.

Harte 2009
J.M. Harte, 'Een beoordeling ter beoordeling. Opbrengsten en beperkingen van instrumenten voor risicotaxatie in de forensische psychiatrie en mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek', in: F. Koenraadt en I. Weijers (red.), *Liber Amicorum prof. dr. A.W.M. Mooij*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2009, p. 233-241.

Harte *NJB 2013/28*
J.M. Harte, 'Instrumenten voor risicotaxatie. Betere beslissingen of te hoog gespannen verwachtingen?', *NJB* 2013/28, p. 2055-2060.

Harte 2020
J.M. Harte, 'Predictie van Criminaliteit', in: Miranda Boone en Chrisje Brants (red.), *Criminologie en strafrecht,* Den Haag: Boom criminologie 2020, p. 207-235.

Horn, Eisenberg & Uzieblo 2016
J. van Horn, M. Eisenberg & K. Uzieblo, 'Risicotaxatie in de Nederlandse ambulante forensische geestelijke gezondheidszorg', *Tijdschrift voor psychiatrie* 2016/8.

Kahneman e.a. 1982
D. Kahneman, S.P. Slovic,P. Slovic & A. Tversky, *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases,* Cambridge University Press, 1982.

Klachtencommissie Reclassering *Jaarverslag 2020* 2021
Klachtencommissie Reclassering, *Jaarverslag 2020*, 2021.

LAP *Jaarverslag 2020*, 2021
Landelijke Adviescommissie Plaatsing Langdurige Forensisch Psychiatrische Zorg (LAP), *Jaarverslag 2020*, Utrecht: LAP, 2021, p. 9.

Ligthart e.a. *NJB* 2020/8
S. Ligthart e.a., 'Tenuitvoerlegging van strafrechtelijke sancties vanuit verschillende disciplines. Enkele aandachtspunten vanuit verschillende disciplines.' *NJB* 2020/8, p. 528-535.

Moerings & Van Wingerden *Proces* 2007/6
M. Moerings & S. van Wingerden, 'Risico-instrumenten en de rechter', *Proces* 2007/6, p. 231-238.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel *Gewogen risico* 2017
Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, *Gewogen risico. Deel 2: Behandeling opleggen aan zedendelinquenten*, Den Haag: NRM, 2017

NIFP-richtlijn 2018
NIFP-Richtlijn Ambulant forensisch psychologisch onderzoek en rapportage in het strafrecht; volwassenen en jeugdigen, Utrecht: Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie/Dienst Justitiële Inrichtingen, 2018.

NRGD *Beoordelingskader* 2018
Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD), *Beoordelingskader Forensische Psychiatrie, Forensische Psychologie en Forensische Orthopedagogiek*, 2018.

NVVP *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken* 2012
Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVVP), *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken,* Utrecht: De Tijdstroom uitgeverij, 2012.

Van der Put e.a. 2011
C. van der Put e.a., 'Ontwikkeling van het Landelijke instrumentarium jeugdstrafrechtketen (LIJ)', *Kind en Adolescent praktijk* 2011/10-2, p. 76-83.

Ritax A en Ritax B voor de RvdK 2020
Ritax A en Ritax B voor de Raad voor de Kinderbescherming, versie september 2020, Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020.

Rovers & Jans 2014
B. Rovers & M. Jans, *Risicotaxatie-instrument Geweldplegers (RTI-Geweld) Verantwoordingsdocument*, Bureau voor Toegepast Veiligheidsonderzoek 2014.

Reef, Jeltes & Van den Brink 2020
J. Reef, M. Jeltes & Y.N. van den Brink, *De PIJ-maatregel doorgelicht. Juridische grondslagen, populatiekenmerken, gedragsverandering en recidive*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2020.

RSJ *Advies ministeriële regelingen i.v.m. maatregelen Michael P.* 2021
RSJ, *Advies ministeriële regelingen i.v.m. maatregelen Michael P.,* Den Haag: RSJ 2021.

RSJ *Advies Langdurig in de Tbs* 2020
RSJ, *Advies Langdurig in de Tbs 2020. Stagnatie in de door- en uitstroom van de ter beschikking gestelden,* Den Haag: RSJ 2020.

RSJ *Visie op de sanctietoepassing* 2016
RSJ, *Visie op de sanctietoepassing; versterken van samenhang, betrokkenheid en vertrouwen*, Den Haag: RSJ 2016.

Samenwerkend Toezicht Jeugd 2015
Toegang tot jeugdhulp vanuit de wijkteams, Utrecht: Samenwerkend Toezicht Jeugd, 2015

Van Spaendonck 2021
R. van Spaendonck, *Meer dan een kwestie van tijd: de verlenging van de tbs-maatregel*, Utrecht: academisch proefschrift, 2021.

Swanborn 1981
P.G. Swanborn, *Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Inleiding in ontwerpstrategieën*, Meppel, Amsterdam: Boom, 1981.

Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd 2017
Het wijkteam en kwetsbare gezinnen, Utrecht: Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd 2017.

De Vogel e.a. 2012
V. de Vogel e.a. 'Tien jaar gestructureerde risicotaxatie in de forensisch klinische praktijk: Wat heeft het opgeleverd en waar zijn verbeteringen mogelijk?'; In: W. Smid, J.W. van den Berg & J. Mulder (eds.), *De synergie tussen wetenschappelijk onderzoek en klinische praktijk*, Forum Educatief 2012.

De Vogel e.a. *Proces* 2019 (98) 6
V. de Vogel, J. Bosker & E. van den Broek, 'Helder communiceren over recidiverisico's', *Proces* 2019 (98) 6, p. 421-433.

Regelgeving / beleidsstukken

Aanwijzing voorwaardelijke invrijheidstelling*, Stcrt 2021,* 33409.

Circulaire Gedetineerden Recherche Informatie Punt (GRIP), 13 april 2016, kenmerk 5172795/02/DJI.

Instellingsbesluit Adviescollege Voorwaardelijke Invrijheidstelling, 2021.

Kamerstukken II 1993/94, 23445, nr. 3.

Kamerstukken II 2008/09, 31915, nr. 3.

Kamerstukken II 2011/12, 29270, nr. 61.

Kamerstukken II 2018/19, 33628, nr. 44.

Kamerstukken II 2019/20, 26643, nr. 669.

Kamerstukken II 2020/21, 29279, nr. 655.

Mandaatbesluit directeur Divisie Individuele Zaken 2019, *Stcrt 2019,* 10589.

Privacyreglement inzake bescherming van persoonsgegevens cliënten Reclassering Nederland vastgesteld door de directie van Reclassering Nederland op 13 juli 2021.

Werkwijze risicotaxatie en delictanalyse bij uitplaatsing artikel 15.5 en 43.3, Ministerie van Justitie en Veiligheid, Dienst Justitiële Inrichtingen, zonder jaar.

Jurisprudentie

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 1 november 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:9643

Gerechtshof Arnhem Leeuwarden 20 mei 2020, ECLI:GHARL:2020:4150

RSJ 12 maart 2014, 13/4118/TA

RSJ 26 april 2020, R-19/5304/GV

RSJ 4 juni 2020, R-20/5918/GB

RSJ 7 december 2020, R-20/6695/GB

RSJ 15 februari 2021, R-20/7403/GM

Bijlage 1 Lijst van geraadpleegde deskundigen

De hier vermelde deskundigen hebben meegewerkt aan een interview of rondetafelgesprek in het kader van dit advies. Zij zijn verder niet betrokken geweest bij de totstandkoming van dit advies. De medewerking van deze deskundigen aan een interview of rondetafelgesprek betekent uitdrukkelijk niet dat deze personen de inhoud en/of strekking van het gestelde in dit advies onderschrijven.
Hetzelfde geldt voor leden en secretarissen van de Afdeling rechtspraak van de RSJ. Ook zij zijn enkel geraadpleegd als deskundige maar zijn niet betrokken bij de totstandkoming van dit advies. Medewerking van hen betekent evenmin dat zij de inhoud en/of strekking van dit advies onderschrijven.

H. (Huib) van Alphen	Reclasseringsdeskundige
Mr. drs. F.A.M. (Eric) Bakker	Voorzitter college gerechtelijk deskundigen van het Nationaal Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD)
Mr. M.M. (René) Beije	Voorzitter Commissie van Toezicht, PI Sittard
Mr. dr. J. (Johannes) Bijlsma	Universitair docent strafrecht, Universiteit Utrecht
E. (Erwin) Blokland	Reclasseringswerker, tbs-taakspecialist, Reclassering Nederland, regio Zuid-West
Drs. T. (Timon) den Boer	Psychiater, NIFP (Pieter Baan Centrum) en Adviescollege Verloftoetsing Terbeschikkinggestelden (AVT)
S. (Sebastiaan) Breedijk	Kernfunctionaris Raad voor de Kinderbescherming
S. (Stan) Bröcheler	Senior selectiefunctionaris, Divisie Individuele Zaken, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Prof. mr. Y. (Ybo) Buruma	Raadsheer in de Hoge Raad, Hoogleraar Rechtsstaat Radboud Universiteit Nijmegen
C. (Corine) van Dijk	Selectiefunctionaris, Divisie Individuele Zaken, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Drs. A.W.M. (Ton) Eijken	Senior beleidsmedewerker, Directie Jeugd, Familie en Aanpak Criminaliteit, Ministerie van Justitie en Veiligheid
W. (Wolter) Fischer	Senior gezinsmanager, Top 1000 regisseur, Jeugdbescherming Regio Amsterdam
F. (Frank) de Graaf	Strategisch managementadviseur, Dienst Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie en Veiligheid

Mr. A. (Anja) van Holten	Buitengewoon lid Afdeling rechtspraak RSJ
Drs. M.B. (Mariëtte) Keijser	Voorzitter Raad van Bestuur De Forensische Zorg Specialisten
M. (Marijke) Keijzer	Senior selectiefunctionaris, Divisie Individuele Zaken, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Dr. M. (Maaike) Kempes	Hoofd Wetenschap en Opleidingen, NIFP, Ministerie van Justitie en Veiligheid
A.M. (Marleen) Kok	Senior gezinsmanager, Top 1000 regisseur, Jeugdbescherming Regio Amsterdam
Dr. J.J. (Jos) Kole	Universitair docent Ethiek en filosofie van de gezondheidszorg, Radboudumc, Nijmegen
Mr. F.J. (Frank) Koningsveld	Beklagrechter Commissie van Toezicht PI Vught; beklagrechter Commissie van Toezicht FPC de Kijvelanden, lid Klankbordgroep CvT's
S.E. (Selma) Kors	Keten informatiemanager, Directie Advies, Regie en Centrale Autoriteit, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Drs. B. (Barbara) Koudstaal	Klinisch psycholoog, vrij gevestigd/zelfstandige
D. (Daphne) Krugers	Senior selectiefunctionaris, Divisie Individuele Zaken, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Mr. M. (Melvin) van Kuilenburg	Teamvoorzitter/senior rechter, rechtbank Rotterdam
Mr. J. (Jan-Jesse) Lieftink	Advocaat
Mr. dr. J.M.L. (Jos) van Mulbregt	Strafrechter, rechtbank Rotterdam
Mr. C.C. (Coosje) Peterse	Advocaat
Drs. D.J. (Dirk) Ploem	Psychiatrisch adviseur, aangesloten bij Divisie Individuele Zaken, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Drs. F. (Frits) de Reeper	Psycholoog NIFP, pro Justitia-rapporteur
M. Sanderse	Senior selectiefunctionaris, Divisie Individuele Zaken, Ministerie van Justitie en Veiligheid
Drs. I.H.M. (Ingrid) Schuurs	Productspecialist LIJ, Directie Advies, Regie en Centrale Autoriteit, Ministerie van Justitie en Veiligheid
R.J.A. (Roel) Segerink	Officier van justitie, Expertisecentrum medische zaken, arrondissementsparket Rotterdam

Mr. D. (Dieuwke) van der Sluis	Buitengewoon lid Afdeling rechtspraak RSJ
Mr. dr. R.W. (Rozemarijn) van Spaendonck	Universitair docent straf(proces)recht, Vrije Universiteit Amsterdam
Mr. M. (MarJan) Stolwerk	Buitengewoon lid Afdeling rechtspraak RSJ
J.M. (Jan Maarten) van Tuinen	Reclasseringsdeskundige
C. (Carolina) van der Veen	Strategisch managementadviseur, Dienst Justitiële Inrichtingen, Ministerie van Justitie en Veiligheid
J. (Janneke) van Wely	Beleidsmedewerker en programmamanager advies, Reclassering Nederland
Mr. R. (Ronny) van de Water	Rechter-commissaris, rechtbank Amsterdam
Mr. N. (Niels) van Wersch	Advocaat
Drs. J.E. (Johan) Wouda	Buitengewoon lid Afdeling rechtspraak RSJ
Twee vertegenwoordigers	TER-team Reclassering (TER=Terrorisme, Extremisme en Radicalisering)
Drie (senior) secretarissen	Afdeling rechtspraak RSJ

Bijlage 2 Enkele termen en begrippen toegelicht

(vervolg van het kader in hoofdstuk 1)

- *risicofactoren*

Risicofactoren[85] zijn factoren waarvan uit empirisch wetenschappelijk onderzoek bekend is dat deze samenhangen met de kans op herhaling van delinquent gedrag. Risicofactoren worden opgenomen in een risicotaxatie-instrument als afzonderlijke items of in de vorm van schalen van onderling samenhangende items (ook wel domeinen genoemd).
Er worden statische en dynamische risicofactoren onderscheiden.[86]

- *statische risicofactoren*

Statische risicofactoren zijn risicofactoren die betrekking hebben op het verleden van de justitiabele. Scores op deze factoren kunnen derhalve niet afnemen, ook niet door behandeling;[87] wél kunnen deze scores toenemen. Voorbeelden van statische factoren zijn het aantal eerdere veroordelingen, migratie-achtergrond, de leeftijd waarop iemand voor het eerst een (gewelddadig) delict pleegde, slachtofferschap van mishandeling in de jeugd of meer algemeen een langdurige geschiedenis van antisociaal gedrag en delicten, die wijst op een deviante ontwikkeling. Statische factoren staan ook bekend onder de benaming *historische risicofactoren.*[88]

- *dynamische risicofactoren*

Dynamische risicofactoren kunnen in tegenstelling tot statische factoren wel in gunstige zin veranderen, bijvoorbeeld door begeleiding of behandeling. Voorbeelden van dynamische risicofactoren[89] zijn onder andere: omgang en identificatie met criminele vrienden, persoonlijkheidskenmerken als impulsiviteit, rusteloosheid, agressie, een gebrek aan probleemoplossend vermogen, een gering vermogen tot zelfregulatie en een geringe mate van probleeminzicht. Veranderingen over de tijd op de dynamische factoren geven zicht op ontwikkeling van de justitiabele en het recidiverisico.

- *beschermende factoren*

Beschermende factoren zijn kenmerken van de justitiabele of zijn omgeving waarvan bekend is dat deze de kans op recidive beperken. Voorbeelden van beschermende factoren zijn: een hoog intelligentieniveau, beschikken over werk en vrijetijdsbesteding en de aanwezigheid van een sociaal netwerk.[90] Beschermende factoren staan ook bekend als *protectieve factoren.*

- *risicomanagement*

Risicomanagement is het nemen van maatregelen om de risicofactoren in gunstige zin te beïnvloeden zodat de kans op recidive beheersbaar wordt; dit gebeurt aan de hand van een behandelplan of plan van aanpak.[91]

---

85 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019.
86 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019.
87 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019.
88 Zie bijvoorbeeld NVVP *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken* 2012.
89 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019.
90 Ontleend aan de SAPROF; dit is een instrument voor een gestructureerde inschatting van beschermende factoren voor (seksueel) gewelddadig gedrag (SAPROF staat voor: Structured Assessment of Protective Factors for violence risk).
91 EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 70.

Bijlage 3 Enkele methodologische aspecten toegelicht

- *predictieve validiteit*

De predictieve validiteit van een risicotaxatie betreft de vraag of de inschatting of voorspelling overeenkomt met het uiteindelijke gedrag. Onderzoek heeft uitgewezen dat instrumenten voor risicotaxatie hun beperkingen hebben als het gaat om het voorspellen van recidive. Op groepsniveau kunnen risicotaxatie-instrumenten de kans op recidive vrij accuraat voorspellen, maar voor de recidivekans op individueel niveau zijn de inschattingen op basis van de meeste instrumenten geen goede voorspeller.[92] De beperkingen van de predictieve validiteit komen tot uiting in twee typen fouten die zich kunnen voordoen: vals negatieve en vals positieve fouten.

- vals negatieve fout

Wanneer een risico ten onrechte als laag wordt ingeschat en als gevolg van deze inschatting geen beperking of maatregel wordt opgelegd kan dit resulteren in recidive, met mogelijk grote consequenties voor de maatschappelijke veiligheid. Deze fout wordt aangeduid als *vals negatief*. Een ernstig incident ten gevolge van een vals negatieve beslissing leidt - naast het leed voor slachtoffers - tot veel maatschappelijke en politieke onrust en verontwaardiging.

- vals positieve fout

Wanneer het risico ten onrechte als hoog wordt ingeschat kan dit resulteren in een *vals positieve fout*. Deze heeft grote gevolgen voor de justitiabele maar kan ook maatschappelijke kosten met zich meebrengen. Dit is bijvoorbeeld het geval als een tbs met dwangverpleging wordt verlengd omdat het recidivegevaar ten onrechte hoog wordt ingeschat. Of een beslissing vals positief is, komt doorgaans niet aan het licht. Het is namelijk niet bekend in welke gevallen ten onrechte is ingegrepen.[93] De kans op een vals positieve beslissing blijkt relatief groot als het te voorspellen gedrag zich niet frequent voordoet, zoals het geval is bij recidive met ernstig geweld.[94]

- *begripsvaliditeit*

De begripsvaliditeit van een instrument heeft betrekking op theorieën over de relatie tussen het te voorspellen gedrag en andere variabelen.[95] De begripsvaliditeit van een instrument is goed wanneer de scores van een instrument dezelfde (causale) relaties tussen het te voorspellen gedrag en andere kenmerken laten zien als op grond van theorieën verwacht kan worden. Het ontbreken van een theoretisch kader is een bezwaar dat regelmatig tegen risicotaxatie-instrumenten is ingebracht.[96]

[92] Fazel e.a. 2012, p. 345; Harte NJB 2013/28, p. 2; Harte 2020, p. 224; EFP *Basis Zorgprogramma* 2019, p. 47.
[93] Harte 2020, p. 226.
[94] Broeders *Expertise en Recht* 2019/5, p. 174.
[95] Zie bijvoorbeeld Swanborn 1981, p. 221.
[96] Harte 2009, p. 237.

- *interbeoordelaarsbetrouwbaarheid*

Interbeoordelaarsbetrouwbaarheid heeft betrekking op de mate waarin verschillende beoordelaars op basis van dezelfde informatie tot een overeenkomstige taxatie van het te meten gedrag komen. Dit kan onderzocht worden door beoordelaars onafhankelijk van elkaar dezelfde casus te laten beoordelen. Uit onderzoek blijkt dat de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van risicotaxatie-instrumenten over het algemeen in orde is.[97]

[97] Harte 2020, p. 222.

Bijlage 4 Risicotaxatie bij beslissingen in strafrechtspleging en -toepassing

De verscheidenheid aan momenten waarop risicotaxatie plaatsvindt, leidt ertoe dat verschillende beroepsgroepen zich hiermee bezighouden, zoals: reclasseringswerkers, jeugdprofessionals en gedragsdeskundigen. Anderen interpreteren deze risico-inschattingen en nemen deze mee in hun afwegingen bij het nemen van een beslissing, zoals bijvoorbeeld rechters en de selectiefunctionarissen die namens de minister voor Rechtsbescherming beslissen over het verlenen van vrijheden.[98]

In deze bijlage wordt een aantal belangrijke beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing besproken waarbij risicotaxatie een rol bij speelt, zonder hiermee een compleet overzicht van alle beslismomenten te geven. Dit is schematisch weergegeven in de figuur 'Beslissingen in de strafrechtspleging en -toepassing waarbij risicotaxatie een rol speelt' in hoofdstuk 2.

1. Vervolging en berechting

De politie maakt gebruik van risicotaxatie-instrumenten om inschattingen te kunnen maken van potentieel geweld of het optreden van recidive bij verdachten.[99] Hiervoor wordt onder meer gebruik gemaakt van het Risico Taxatie Instrument Geweld (RTI-Geweld). Het RTI-Geweld is geïntegreerd in de Basisvoorziening Informatie van de politie (BVI) waardoor de risicotaxatie volautomatisch kan worden uitgevoerd. Dit betekent dat de uitvoering van deze vorm van risicotaxatie geautomatiseerd plaatsvindt,[100] zonder tussenkomst van een medewerker.
Bij een jeugdige verdachte berekent de Preselect Recidive het algemeen recidive risico automatisch op basis van statische gegevens uit de arrestantenmodule. De hoogte van het algemeen recidiverisico bepaalt (onder meer) de beslissing tot vervolging of doorverwijzing naar Halt.[101] Jeugdigen onder de twaalf jaar zijn nog niet strafrechtelijk aansprakelijk. Toch bestaat er ook voor twaalfminners die met de politie in aanmerking komen een risicotaxatie-instrument (ProKid) om vroegtijdig het recidiverisico te signaleren, dit met het doel hen sneller door te kunnen verwijzen naar de juiste ketenpartners.[102]

Voorlopige hechtenis

Bij beslissingen over de vordering, voortzetting of schorsing van de voorlopige hechtenis adviseren de reclassering (bij meerderjarige verdachten) of RvdK (bij minderjarige verdachten) de rechter-commissaris of raadkamer.
Bij alle reclasseringsadviezen wordt een risicotaxatie-instrument gebruikt, de RISC. De RISC is een 'digitale omgeving' waarin een aantal leefgebieden met risico- en

[98] Bijlsma, Bex & Meynen, *NJB* 2019/44.
[99] *Kamerstukken II* 2019–2020, 26643, nr. 669, p. 21.
[100] Rovers & Jans, 2014. Zie ook: https://hetccv.nl/onderwerpen/high-impact-crimes/hic-preventiewijzer/geweld/risico-taxatie-instrument-geweld/
[101] Handleiding Preselect, versie september 2020, p. 1.
[102] Abraham e.a. 2011, p. 26.

beschermende factoren worden beoordeeld en waarin enkele risicotaxatie-instrumenten zijn geïntegreerd, zoals de OxRec die inzicht geeft in drie risico's: algemeen risico, (gewelds)recidive en letsel. De reclasseringswerker vergelijkt het eigen gestructureerde oordeel met de uitkomst van de OxRec, wanneer dit afwijkt kan de reclasseringswerker het eigen oordeel bijstellen of daar beredeneerd van afwijken. In het geval van een minderjarige verdachte maakt de raadsonderzoeker van de RvdK gebruik van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ). Hieronder vallen verschillende instrumenten: de eerder genoemde Preselect Recidive, de Ritax A-IVS, de Ritax A en de Ritax B. Het LIJ brengt door middel van deze instrumenten niet alleen het algemeen recidiverisico in kaart, maar ook het dynamisch risicoprofiel (de risico- en beschermende factoren), zorgsignalen en de (on)mogelijkheden van de jeugdige en zijn omgeving om aan interventies deel te nemen en ervan te profiteren (responsiviteit).[103]
Naast de RvdK wordt vanaf het moment van voorgeleiding aan de rechter-commissaris ook de jeugdreclassering bij de zaak van de jeugdige betrokken. Waar de RvdK de rechter adviseert over het vervolgtraject, stelt de jeugdreclassering een plan van aanpak op. Hiervoor gebruikt de jeugdreclassering de, door de RvdK ingevulde, Ritax B.[104]

Berechting – oplegging straf of maatregel

Gedurende de voorlopige hechtenis verzamelen de reclassering of RvdK zoveel mogelijk informatie over de verdachte. Door middel van de voorlichtingsrapportage van de reclassering (met gebruik van de RISC) of de raadsrapportage van de RvdK (met gebruik van het LIJ) wordt de rechter geadviseerd over het vervolgtraject. Ingeval er sprake is van een rapportage pro Justitia, maakt deze vanzelfsprekend ook onderdeel uit van de documentatie op basis waarvan de rechter een beslissing neemt.

Rapportage pro Justitia

Zowel de rechter-commissaris als de officier van justitie kunnen een pro Justitia-onderzoek initiëren. Dit gedragsdeskundig onderzoek is gericht op het psychisch functioneren van de verdachte. Bij dit onderzoek staat niet de strafrechtelijke waarheidsvinding centraal, maar de vraag of een stoornis of gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens het gedrag van de verdachte ten tijde van het ten laste gelegde feit heeft beïnvloed. Daarnaast wordt gekeken naar het gevaar dat uitgaat van deze verdachte in samenhang met diens psychische conditie.[105]
Risicotaxatie vormt een vast onderdeel van alle pro Justitia-rapportages, zowel bij volwassenen als bij jeugdigen.[106] Afhankelijk van de inhoud van het ten laste gelegde, wordt een instrument gekozen. Risicotaxatie-instrumenten worden gebruikt in kader van het onderbouwen van de kans op herhaling van het ten laste gelegde feit, en de context waarbinnen dit kan voorkomen. Voor jeugdigen bestaan andere instrumenten

[103] Handleiding Ritax A en Ritax B, september 2020, p. 2.
[104] Handleiding Ritax A en Ritax B, september 2020, p. 5-6.
[105] Den Boer, Beekman en Koenraadt 2020, p. 17.
[106] NIFP-Richtlijn 2018, p.39; NRGD *Beoordelingskader* 2018, p. 13.

dan voor volwassenen.[107] De pro Justitia-rapportage leidt tot een advies over hoe de eventuele kans op herhaling zo goed mogelijk kan worden beperkt.

2. Tenuitvoerlegging

Het Nederlandse strafrecht kent een grote diversiteit aan straffen en strafrechtelijke maatregelen. Tijdens de tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemede straffen worden regelmatig risico-inschattingen gemaakt, bijvoorbeeld bij het verlenen van vrijheden. In het navolgende wordt om die reden ingegaan op beslissingen bij de strafrechtelijke vrijheidsbeneming.

Risicotaxatie algemeen: binnen het gevangeniswezen

Gedurende een vrijheidsbenemende straf worden risico's getaxeerd met het oog op beslissingen die zien op de situatie 'binnen' detentie en de situatie 'buiten' detentie (bijvoorbeeld bij het verlenen van vrijheden).
De Risicoscreener Geweld is een nieuw ontwikkeld instrument dat vanaf 1 juli 2021 in alle penitentiaire inrichtingen gebruikt wordt.[108] Deze screener wordt binnen acht weken na binnenkomst in een inrichting gebruikt om te bepalen of er reden tot zorg is voor gewelddadig gedrag. De uitkomst van de screener geeft richting aan beslissingen in het verdere detentietraject.[109] Voor het gebruik van de risicoscreener is een gedragsdeskundige beoordeling niet noodzakelijk.[110] De resultaten van de screener kunnen aanleiding geven tot een meer uitgebreide risicotaxatie door een gedragsdeskundige, bijvoorbeeld met behulp van de HKT-R of de HCR-20.[111]

Risicotaxatie algemeen: binnen een behandelsetting

Penitentiaire Psychiatrische Centra (PPC's) huisvesten gedetineerden die niet op een reguliere gevangenisafdeling kunnen verblijven vanwege ernstige psychische problematiek. In PPC's wordt, in tegenstelling tot forensische zorgplaatsen buiten detentie (forensische zorg), niet geoefend met het verlenen van vrijheden. Om die reden wordt risicotaxatie voorafgaand aan de plaatsing in een PPC niet nodig geacht. In de PPC's wordt de HKT-R gebruikt om te bepalen welke risico's behandeld moeten worden en welk soort behandeling daarvoor geschikt is (risicomanagement). De HKT-R wordt daarmee gebruikt vanuit een behandeldoel, en niet met het oog op een beslissing over te verlenen vrijheden. De uitkomst van het instrument wordt dan ook niet in het penitentiair dossier opgenomen.[112]

---

[107] Waar bij volwassenen de HKT-R en de HCR-20 veelgebruikte instrumenten zijn voor het inschatten van geweldsrecidive, is dat voor de jeugd de SAVRY. Specifiek voor zedendelicten bestaat er voor volwassenen de SSA en voor jeugdigen de J-SOAP-D. Zie onder meer: NVVP *Richtlijn psychiatrisch onderzoek en rapportage in strafzaken* 2012, p. 17-18 & 70-73.
[108] *Kamerstukken II* 2020-2021, 29279, nr. 655, p. 6.
[109] Denk aan beslissingen over vrijheden en over de inhoud van het Detentie- en Re-integratieplan; *Kamerstukken II* 2020-2021, 29279, nr. 655, p. 6.
[110] *Kamerstukken II* 2020-2021, 29279, nr. 655, p. 6.
[111] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in kader van dit advies zijn gevoerd.
[112] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.

Binnen de forensische zorg is het verplicht een risicotaxatie te verrichten bij justitiabelen.[113] Ten behoeve van de forensische behandeling en het monitoren van de voortgang verrichten tbs-klinieken jaarlijks een risicotaxatie bij tbs-gestelden, daarmee wordt ook gekeken naar de te verwachten risico's die zich kunnen voordoen in een bepaalde situatie (zoals tijdens verlof). Hierbij wordt gebruik gemaakt van de HKT-R of de HCR-20. Daarnaast wordt in alle justitiële jeugdinrichtingen de SAVRY gebruikt tijdens het behandeltraject van een jeugdige die een PIJ-maatregel opgelegd heeft gekregen.[114]

Risicotaxatie ten behoeve van specifieke beslissingen

- Directiebeslissingen

Binnen justitiële inrichtingen worden beslissingen met betrekking tot de justitiabele door of namens de directeur genomen. Ten behoeve van deze beslissingen kunnen vormen van risicotaxatie plaatsvinden. Binnen penitentiaire inrichtingen worden bijvoorbeeld gedragsrapportages opgesteld in het kader van het systeem van promoveren en degraderen van gedetineerden. Gedetineerden starten in het basisprogramma en kunnen op grond van 'gewenst gedrag' promoveren naar het plusprogramma (en weer degraderen naar het basisprogramma bij 'ongewenst gedrag'). Dergelijke gedragsrapportages worden door penitentiair inrichtingswerkers (PIW-ers) opgesteld op basis van een scoringslijst. Deze gedragsrapportages maken deel uit van het penitentiair dossier en kunnen hierdoor bij verschillende beslissingen een rol spelen, zoals bijvoorbeeld beslissingen over verlofverlening of een voorwaardelijke invrijheidstelling.
In het geval van detentie-verstorende activiteiten (zoals ontvluchting, omkoping en voortgezet crimineel handelen) levert de inrichting hierover informatie aan bij het Gedetineerden Recherche Informatie Punt (GRIP). Het GRIP onderzoekt deze informatie en brengt naar aanleiding daarvan een rapport uit, eventueel vergezeld van een advies. Deze adviezen worden doorgaans voorzien van een risicoprofiel en kunnen onder meer betrekking hebben op het treffen van toezichts- of ordemaatregelen, of het overplaatsen van de gedetineerde.[115]

- Beslissingen namens de Minister

De door de Minister aangewezen selectiefunctionarissen van de DIZ zijn belast met het nemen van beslissingen over het verlenen van vrijheden en (over)plaatsing.[116] De directeur van de penitentiaire inrichting verstrekt alle relevante informatie en adviezen aan DIZ. Hierbij wordt altijd een recent rapport van de reclassering meegeleverd, mede op basis van de RISC.[117] Bij beslissingen over detentiefasering wordt in principe

[113] Blaauw, Bogaerts & Spreen, *Expertise en Recht* 2019/2.
[114] Reef, Jeltes & Van den Brink 2020, p. 23.
[115] Circulaire Gedetineerden Recherche Informatie Punt (GRIP), 13 april 2016, kenmerk 5172795/02/DJI.
[116] Artikel 1 van het Mandaatbesluit directeur Divisie Individuele Zaken 2019. De selectiefunctionaris handelt in mandaat van de Minister.
[117] Bij het beoordelen van beslissingen over het verlenen van vrijheden betrekt de beroepscommissie van de RSJ in haar beoordeling de actualiteit van reclasseringsadviezen. Zie onder meer: RSJ 4 juni 2020, R-20/5918/GB.

geen besluit genomen als risicotaxatie door middel van de RISC ontbreekt.[118] In sommige gevallen heeft het OM ook een adviserende rol.[119] De selectiefunctionaris beslist vervolgens op basis van de informatie vanuit de inrichting, het reclasseringsadvies en het advies van het OM. Deze beslissing baseert de selectiefunctionaris op het gedrag van de gedetineerde (onder meer door middel van de gedragsrapportages), de risico's en slachtofferbelangen.

Ook beslissingen met betrekking tot jeugdigen over verlof, plaatsing en deelname aan het Scholings- en Trainingsprogramma (STP) worden namens de Minister door selectiefunctionarissen genomen. In de meeste gevallen maakt het risicotaxatie-instrument (vaak de SAVRY, uitgewerkt door de inrichting) onderdeel uit van het dossier. Naast de uitkomsten van het instrument wordt onder meer het indexdelict meegewogen (dat is het delict waarvoor de gedetineerde veroordeeld is) en de stand van zaken met betrekking tot de behandeling en een beoordeling van het gedrag. Bij deze weging geldt een aantal uitgangspunten, bij plaatsing naar een lager beveiligingsniveau mag het recidiverisico op basis van het risicotaxatie-instrument bijvoorbeeld niet op 'hoog' staan.[120]

Voor tbs-gestelden worden beslissingen over verlof en plaatsing naar een ander beveiligingsniveau eveneens door DIZ genomen, op basis van een advies van het Adviescollege Verloftoetsing tbs (AVT). Bij de verlofaanvraag worden door de kliniek de uitkomsten van de risicotaxatie-instrumenten (doorgaans de HCR-20 of de HKT-R) en de PCL-R score (psychopathie) meegestuurd.[121] Door DIZ wordt beoordeeld of de verlofaanvraag aan alle processuele vereisten voldoet, inhoudelijk advies wordt ingewonnen bij het AVT.[122]

Beslissingen omtrent de plaatsing in een voorziening voor Langdurige Forensische Psychiatrische Zorg (LFPZ-voorziening), worden eveneens namens de Minister door DIZ genomen. Een plaatsing in een dergelijke voorziening kan nodig zijn wanneer tbs-gestelden uitbehandeld zijn terwijl het recidiverisico onverminderd hoog blijft of wanneer de behandeling in een impasse is geraakt. De Landelijke Adviescommissie Plaatsing Langdurige Forensische Psychiatrische Zorg (LAP) toetst alle door de kliniek ingediende aanvragen voor plaatsing, voortzetting of beëindiging van de plaatsing van een tbs-gestelde in een LFPZ-voorziening. Bij de beoordeling van de aanvraag maakt het LAP gebruik van informatie vanuit de kliniek en een specifiek daartoe opgestelde

[118] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd en volgt ook uit een uitspraak van de beroepscommissie van de RSJ. In deze zaak had de selectiefunctionaris, namens de minister voor Rechtsbescherming, het verzoek van klager tot deelname aan een zogeheten stapeltraject afgewezen, omdat de risico's bij het verlenen van vrijheden niet kunnen worden ingeschat zonder diagnostiek. Zie: RSJ 7 december 2020, R-20/6695/GB.
[119] Dit is vaak het geval bij verdenkingen van of veroordelingen voor ernstige(re) gewelds- of zedendelicten.
[120] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[121] Bijlage bij Verlofregeling tbs.
[122] Artikel 6 lid 1 Verlofregeling tbs.

pro Justitia-rapportage. Bij beide bronnen is informatie naar aanleiding van risicotaxatie beschikbaar. Het LAP-advies wordt verzonden naar DIZ, waar de selectiefunctionaris een beslissing neemt over de aanvraag.[123]

- Beslissingen omtrent voorwaardelijke invrijheidstelling van gedetineerden

Het OM, meer specifiek de Centrale voorziening voorwaardelijke invrijheidstelling (CVv.i.), beoordeelt op basis van adviezen van de penitentiaire inrichting en de reclassering of een veroordeelde voor voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) in aanmerking komt.[124] De RISC maakt standaard onderdeel uit van het reclasseringsadvies, en vanuit de inrichting wordt informatie uit het penitentiair dossier meegestuurd.[125]

- Artikelbeslissingen

Naar aanleiding van de onderzoeksrapporten van de Inspectie van Justitie en Veiligheid (IJenV), de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) en de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) over het detentieverloop van Michael P. is een aantal verbetermaatregelen genomen door de minister voor Rechtsbescherming. Zo vindt er bij een uitplaatsing vanuit een penitentiaire inrichting naar een instelling voor het verlenen van forensische zorg standaard een risicotaxatie en delictanalyse plaats.[126] Deze verbetermaatregel is al in de praktijk doorgevoerd, maar dient nog in wetgeving te worden vastgelegd.[127] Het gaat daarbij om uitplaatsingen van gedetineerden die een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf hebben gepleegd. In de werkwijze die is opgesteld voor dergelijke uitplaatsingen, staat dat in alle gevallen de HCR-20 of HKT-R moet worden afgenomen. Het gebruik van een van deze instrumenten kan worden aangevuld met een instrument dat passend is op basis van het indexdelict.[128] Naast deze risicotaxatie door een inrichtingspsycholoog of extern gecontracteerde forensische instelling wordt er advies gevraagd aan de reclassering en het OM.[129]

[123] LAP *Jaarverslag 2020*, 2021, p. 9.
[124] Aanwijzing voorwaardelijke invrijheidstelling*, Stcrt 2021*, 33409. Het OM heeft een onafhankelijk Adviescollege v.i. (AVI) ingesteld om de CVv.i. te adviseren in zware en complexe zaken; Instellingsbesluit Adviescollege Voorwaardelijke Invrijheidstelling, 2021.
[125] Dit kwam naar voren uit de (rondetafel-)gesprekken die in het kader van dit advies zijn gevoerd.
[126] Hiermee worden de uitplaatsingen op grond van artikel 15 lid 5 en artikel 43 lid 3 Pbw bedoeld.
[127] De RSJ heeft hier op 10 juni 2021 advies over uitgebracht, zie: RSJ *Advies ministeriële regelingen i.v.m. maatregelen Michael P.*, 2021.
[128] Werkwijze risicotaxatie en delictanalyse bij uitplaatsing artikel 15.5 en 43.3, p. 2 en 6.
[129] De Berk e.a. 2021, p. 7-8.